www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article /Araştırma Makalesi

Formulaic Expression in Blessings and Curses in TRT Folk Music Repertoire

TRT Halk Müziği Repertuvarındaki Dua ve Beddualarda Kalıplaşma

Hasan Ali Çetin[*] - Meltem Yılmaz[**]

Abstract: Blessings and curses are formulaic expression in which human feelings are conveyed intensely. These words reflect the feelings, thoughts, wishes, reproaches and desires of the people. They are widely used within the genres belonging to the oral tradition. One of the genres where prevalence is seen is folk songs. In the folk songs, which touch on many subjects from birth to death, there are stereotyped blessings and curses that represent the emotions of the people. In this study, stereotyped blessings and curses in the TRT Folk Music Repertoire were examined and conveyed under a certain classification. In this context, 4,491 folk song texts were analyzed. The material reached as a result of the analysis were evaluated under three main headings: "Stereotypes in Prayers and Curses Shaped Around a Certain Subject", "Stereotypes in Prayers and Curses Shaped Around a Certain Structure" and "Blessings and Curses Consisting of Stereotyped Words". As a result of the study, it was confirmed that blessings and curses were stereotyped on certain words, verbs and subjects in folk songs. In this context, it has been confirmed that the blessings and curses used in the stereotypes are generally included in the mani in the form of ready-made speech patterns in terms of subject. Stereotyped blessings and curses have also been confirmed as meanings. It has been determined that prayers and curses consisting of certain stereotyped words such as "insallah", "onmak/onmamak", "yasa" in folk songs are used alone or with verbs or nouns in which they are used. In addition, it has been observed that stereotyped suffixes that come to the verbs of blessings and curses used and express orders, wishes, reproaches and prohibitions are also common.

Keywords: Turkish folk music, folk song, prayer, curse, formulaic expressions, grammatical structures.

Öz: Dua ve beddualar insana dair duyguların yoğun bir şekilde aktarıldığı kalıplaşmış sözlerdir. Bu sözler halkın duygu, düşünce, istek, sitem ve arzularını yansıtırlar. Sözlü geleneğe ait türler içinde yaygın olarak kullanılırlar. Bu yaygınlığın görüldüğü türlerden biri ise türkülerdir. Doğumdan ölüme pek çok konuya değinen

[*] Corresponding Author: Dr., Presidency of Atatürk Cultural Center
Sorumlu Yazar: Dr., Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
ORCİD https://orcid.org/0000-0001-9673-8242
hasanali.akm@gmail.com
[**] Assoc. Prof. Dr., Kırsehir Ahi Evran University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature
Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCİD https://orcid.org/0000-0001-8014-2268
yilmazmeltem5@gmail.com

Cite as/ Atıf: Çetin, H. A., & Yılmaz, M. (2026) Formulaic expression in blessings and curses in TRT folk music repertoire / TRT halk müziği repertuvarındaki dua ve beddualarda kalıplaşma. *Turkish Studies - Language and Literature*, *21*(Ö1), 151-201. [Special Issues Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer], Ankara Bilim University Publications. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.95226
Received/Geliş: 02 March/Mart 2026
Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2026
Published/Yayın: 20 September/Eylül 2026
Checked by plagiarism software

CC BY NC

türkülerde de halkın duygularını aynalayan kalıplaşmış dua ve beddualar bulunur. Bu çalışmada TRT Halk Müziği Repertuvarındaki kalıplaşmış dua ve beddualar incelenerek belirli bir tasnif altında aktarılmıştır. Bu bağlamda 4.491 türkü metni analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler "Belirli Bir Konu Etrafında Şekillenen Dua ve Beddualardaki Kalıplaşmalar", "Belirli Bir Yapı Etrafında Şekillenen Dua ve Beddualardaki Kalıplaşmalar" ve "Kalıplaşmış Kelimelerden Oluşan Dualar ve Beddualar" olmak üzere üç ana başlık altında aktarılarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda dua ve beddualaların türkülerde belirli kelimeler, fiiller ve konular üzerinde kalıplaştıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamdaki kalıplaşmalarda kullanılan dua ve beddualaların ise konu bakımından genellikle hazır söz kalıpları şeklinde mânilerde yer aldıkları belirlenmiştir. Anlam olarak kalıplaşmış dua ve beddualar da saptanmıştır. Türkülerde "inşallah", "onmak/onmamak", "yaşa" gibi kalıplaşmış belirli kelimelerden oluşan dua ve beddualaların ise tek başlarına ya da fiil ya da isimlerle birlikte kullanıldıkları belirlenmiştir. Ayrıca kullanılan dua ve beddualaların fiillerine gelerek emir, dilek, sitem ve yasak bildiren kalıplaşmış eklerin de yaygın olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türk halk müziği, türkü, dua, beddua, kalıplaşmış ifadeler, dil bilgisel yapılar.

Structured Abstract:

Prayers and curses are formulaic expressions through which individuals articulate benevolent or malevolent wishes with considerable emotional intensity and which are transmitted across generations within a community's collective memory. Folk songs, among the principal products of oral culture, both preserve this body of expressions across a broad thematic spectrum extending from birth to death and reproduce it through regional forms of expression. Although numerous studies on prayers and curses have been conducted in Türkiye, no independent study appears to have examined the themes, grammatical structures, and functions around which these expressions become formulaic in folk-song texts. This study aims to identify prayers and curses in the TRT Turkish Folk Music Repertoire in terms of formulaicity; to classify their thematic, syntactic, morphological, and lexical features; and to reveal the core structures preserved across parallel texts from different regions, as well as the elements subject to variation.Accordingly, the study aims to demonstrate that prayers and curses are not merely formulaic expressions conveying positive or negative wishes, but functional verbal patterns that shape the meaning, poetic structure, and performative language of folk songs. The study further aims to explain the pragmatic values acquired by imperative and optative forms in contexts of prayer and cursing, the variation generated through oral transmission, and the ways in which communities transform experiences such as reunion, separation, marriage, health, well-being, punishment, and protection into a shared discourse.

The study employs document analysis within a qualitative research framework. The dataset comprises 4,491 folk-song texts included in the TRT Turkish Folk Music Repertoire. The repertoire in its entirety was surveyed for expressions denoting prayers and curses, and the identified examples were evaluated together with their contexts, regions of collection, and repertoire numbers. Through descriptive and thematic analysis, the data were examined under three principal categories: formulaic expressions organized around a specific theme, those organized around a particular grammatical structure, and prayers and curses composed of formulaic words. Within these principal categories, single-line formulas, two-line formulas, entirely formulaic stanzas, and semantically formulaic expressions were distinguished from one another. The texts were compared with respect to syntax; mood and person suffixes; affirmative and negative constructions; predicate selection; designations for God; the position of the formula within the stanza; and regional phonological and lexical variation. Accordingly, examples that differed in surface structure while maintaining the same speech act and core meaning were treated as equivalent variants.

The analysis shows that prayers and curses exhibit formulaicity at three levels. In the first, theme-centered group, prayers cluster particularly around reunion with the beloved and the expression of good wishes to newlyweds. The core formula "Allah/Mevlâ/Hüda bizi veya beni kavuştur" ("God/Lord, reunite us or me") recurs in the construction divine name + object + second-person singular imperative predicate; within context, its imperative form functions not as a command but as a supplication or prayer. As in "Kavuştur Mevlâ'm bizi" ("Reunite us, my Lord"), the formula may undergo inversion or be expanded by reference to the time and place of reunion or the attributes of the addressee. In henna-night and wedding songs, the formulas "Kınan kutlu olsun" ("May your henna be blessed"), "Uğurlar olsun" ("May good fortune attend you"), "Toyın mübarek olsun" ("May your wedding be blessed"), "Geçimin baldan tatlı olsun" ("May your married life be sweeter than honey"), and "Evin şen olsun" ("May your home be joyful") are especially prominent. Predominantly based on the noun/adjective + olsun ("may it be") construction, these formulas convey wishes for blessedness, good fortune, happiness, prosperity, health, and well-being.

Curses may be directed at the speaker themself, those who prevent lovers from being reunited, the beloved, parents, nature, and animate or inanimate entities. The formulas "Lâl olsun/ola benim dilim" ("May my tongue become mute") and "Ağzım dilim kurusun" ("May my mouth and tongue wither") express remorse for words that have hurt the beloved as self-directed curses targeting the speaker's own tongue. In formulas such as "Cennet yüzü görmesin aramızı bozanlar" ("May those who have driven us apart never see the face of heaven") and "Allah/Mevlâ seni yaksın" ("May God/the Lord burn you"), the target is either the person responsible for the separation or the beloved. Blindness, illness, burning in fire, the curtailment of life, failure to attain one's desire, and prolonged suffering constitute the principal semantic domains of curses. In the structure-centered group, the following patterns are particularly salient: "Mevlâm/Allah … ver-versin, eyle-eylesin" ("May my Lord/God give …, may He make …"); "Allah'ından bulası" ("May [they] receive their due from God"); the suffixes -ası/-esi, -asın/-esin, -sın/-sun/-sün, and -a/-e; imperative-optative forms bearing the negative suffix; alternative constructions with "ya … ya …" ("either … or …"); and formulas of the type "İlahi … olsun/eyle/eyleme" ("O God, may … be/make/do not make …"). The verbs olmak ("to be/become"),

vermek (“to give”), eylemek (“to make/do”), kavuşturmak (“to reunite”), kurumak (“to wither”), yanmak (“to burn”), and onmak (“to prosper/recover”) play a central role in the formation of these formulas. In the word-centered group, the units inşallah (“God willing”), onmak/onmamak (“to prosper/not to prosper”), yaşa (“live/long live”), and dilerim (“I wish”) acquire the force of a prayer or curse either independently or in combination with nouns and verbs. The same word may assume opposing functions depending on context: whereas “İnşallah kavuşurum” (“God willing, I will be reunited”) conveys a positive wish, “İnşallah kocan ölür” (“God willing, your husband will die”) conveys a negative one.

Examples from different regions demonstrate that formulaicity does not entail absolute invariability. The core speech act is preserved despite changes in the designation for God, pronoun, person suffix, syntax, or dialectal features. The forms “Allah bizi kavuştur” (“God, reunite us”), “Mevlâm beni kavuştur” (“My Lord, reunite me”), and “Kavuştur bari Hüda” (“At least reunite [us/me], O God”) therefore constitute variants that maintain the same invariant core. The predominance of prayers over curses also indicates that the fundamental orientation of folk songs is toward ending separation and attaining reunion rather than toward punishment.

The study demonstrates that prayers and curses in the TRT Turkish Folk Music Repertoire exhibit systematic formulaicity at the levels of theme, grammatical structure, and syntax, and that these formulas occur in textual units ranging from a single line to an entirely formulaic stanza. The study’s original contribution lies in explaining formulaicity in the language of folk songs through the relationship between an “invariant core” and “variable elements.” From this perspective, a formula in oral culture is not a frozen form that precludes variation, but a flexible structure that retains its core meaning and pragmatic function while adapting to local dialect, melody, rhyme, performance, and context. The findings further demonstrate that imperative and optative forms must be evaluated not solely in terms of their grammatical mood values, but in conjunction with their addressee and context. The tripartite classification proposed in this study provides an applicable analytical framework for research on formulaic expressions, prayers and curses, modality, and speech acts in Turkish folk-music texts, while establishing a classified foundation for future quantitative studies based on comparisons across regions, periods, performers, and genres.

Keywords: Turkish folk music, folk song, prayer, curse, formulaic expressions, grammatical structures.

الملخص المنظَّم:

تُعَدّ الأدعية واللعنات تعبيرات صيغية يُفصح الأفراد من خلالها عن تمنّياتهم بالخير أو الشر بكثافة انفعالية عالية، وتتناقلها الأجيال ضمن الذاكرة الجمعية للمجتمع. وتضطلع الأغاني الشعبية، بوصفها أحد أبرز نتاجات الثقافة الشفوية، بحفظ هذه المنظومة التعبيرية ضمن طيف موضوعي واسع يمتدّ من الميلاد إلى الموت، وإعادة إنتاجها من خلال أساليب التعبير المحلية. وعلى الرغم من تعدّد الدراسات التي تناولت الأدعية واللعنات في تركيا، لا يبدو أنّ ثمة دراسة مستقلة قد بحثت الموضوعات والبنى النحوية والوظائف التي تنتظم حولها هذه التعبيرات وتتبلور في صيغ ثابتة داخل نصوص الأغاني الشعبية. وتهدف هذه الدراسة إلى رصد الأدعية واللعنات في مدوّنة الموسيقى الشعبية التركية من حيث طابعها الصيغي؛ وتصنيف خصائصها الموضوعية والتركيبية والصرفية (TRT) التابعة لمؤسسة الإذاعة والتلفزيون التركية .والمعجمية؛ والكشف عن البنى الجوهرية المحفوظة في النصوص المتوازية المنتمية إلى مناطق مختلفة، إلى جانب العناصر القابلة للتغيّر وتسعى الدراسة، بناءً على ذلك، إلى إثبات أنّ الأدعية واللعنات ليست مجرّد تعبيرات صيغية تنقل تمنّيات إيجابية أو سلبية، بل هي أنماط لفظية وظيفية تُشكِّل المعنى والبنية الشعرية ولغة الأداء في الأغاني الشعبية. كما تهدف إلى تفسير القيم التداولية التي تكتسبها صيغتا الأمر والتمنّي في سياقات الدعاء واللعن، والتنوّع الناشئ عن التناقل الشفوي، والكيفية التي تحوّل بها المجتمعات خبرات الوصال والفراق والزواج والصحة .والعافية والعقاب والحماية إلى خطاب مشترك

تعتمد الدراسة تحليل الوثائق ضمن إطار منهجي نوعي. وتتكوّن مجموعة البيانات من 4,491 نصًّا من نصوص الأغاني الشعبية المدرجة في مدوّنة الموسيقى الشعبية التركية التابعة لمؤسسة الإذاعة والتلفزيون التركية. وقد جرى مسح المدوّنة بأكملها بحثًا عن التعبيرات الدالّة على الأدعية واللعنات، وتقييم الشواهد المرصودة بالاقتران مع سياقاتها ومناطق جمعها وأرقامها في المدوّنة. وباستخدام التحليل الوصفي والموضوعاتي، دُرست البيانات ضمن ثلاث فئات رئيسة: التعبيرات الصيغية المنتظمة حول موضوع محدّد، والتعبيرات المنتظمة حول بنية ،نحوية معيّنة، والأدعية واللعنات المؤلَّفة من كلمات صيغية. وداخل هذه الفئات الرئيسة، جرى التمييز بين الصيغ المؤلَّفة من سطر شعري واحد والصيغ المؤلَّفة من سطرين شعريين، والمقاطع الشعرية الصيغية بكاملها، والتعبيرات ذات الطابع الصيغي على المستوى الدلالي. وقورنت النصوص من حيث التركيب النحوي؛ ولواحق الصيغة الفعلية والشخص؛ وتراكيب الإثبات والنفي؛ واختيار المسند؛ والتسميات الدالّة على الذات الإلهية؛ وموقع الصيغة داخل المقطع الشعري؛ والتنوّع الصوتي والمعجمي الإقليمي. وبناءً على ذلك، عُدّت الشواهد التي تختلف في بنيتها .السطحية مع احتفاظها بالفعل الكلامي نفسه والمعنى الجوهري ذاته متغيّرات صيغية متكافئة

،يُظهر التحليل أنّ الأدعية واللعنات تتّسم بطابع صيغي على ثلاثة مستويات. ففي المجموعة الأولى، المتمحورة حول الموضوع تتركّز الأدعية بوجه خاص على الوصال بالمحبوب وتوجيه التمنّيات الطيبة إلى المتزوّجين حديثًا. وتتكرّر الصيغة الجوهرية

(«يا الله/يا مولى/يا خدا، اجمع شملنا أو اجمعني بمَن أحبّ») ضمن البناء الآتي: اسم «Allah/Mevlâ/Hüda bizi veya beni kavuştur» دالّ على الذات الإلهية + مفعول به + مسند بصيغة الأمر للمخاطب المفرد؛ وتؤدّي صيغة الأمر فيه، ضمن سياقها، وظيفة الابتهال أو الدعاء، («اجمع شملنا يا مولاي»)، قد تخضع الصيغة للتقديم والتأخير، أو «Kavuştur Mevlâ'm bizi» لا وظيفة إصدار الأمر. وكما في عبارة «Kınan kutlu olsun» تتّسع بإضافة إشارات إلى زمان الوصال ومكانه أو صفات المخاطَب. وفي أغاني ليلة الحنّاء والأعراس، تبرز خصوصًا صيغ «Toyın mübarek olsun» («ليكن عرسك مباركًا»)، و «Uğurlar olsun» («ليحالفك التوفيق»)، و «olsun» («لتكن حنّاؤك مباركة»)، و «Geçimin baldan tatlı olsun» («لتكن حياتك الزوجية أحلى من العسل»)، و «Evin şen olsun» («ليكن بيتك عامرًا بالبهجة»). وتنقل تمنّيات بالبركة والتوفيق والسعادة والرخاء والصحة «olsun» + وتقوم هذه الصيغ في الغالب على تركيب الاسم/الصفة («ليكن»)، والعافية.

وقد تتوجّه اللعنات إلى المتكلّم نفسه، أو إلى مَن يحولون دون وصال المحبّين، أو إلى المحبوب، أو الوالدين، أو الطبيعة، أو الكيانات الحيّة وغير الحيّة. وتعبّر صيغتا «Lâl olsun/ola benim dilim» و «Ağzım dilim kurusun» («ليُصَبْ لساني بالبَكَم») عن الندم على أقوال آذت المحبوب، وذلك في صورة لعنات موجّهة إلى الذات تستهدف لسان المتكلّم نفسه. أمّا في صيغ مثل «Allah/Mevlâ seni yaksın» («ليُحرِقْكِ») و «yüzü görmesin aramızı bozanlar» («ليُحرَم مَن أفسدوا ما بيننا من رؤية الجنّة») فيكون المستهدَف إمّا الشخص المسؤول عن الفراق وإمّا المحبوب. ويشكّل العمى والمرض والاحتراق بالنار وقِصَر العمر وعدم بلوغ المراد وطول المعاناة أبرز المجالات الدلالية للعنات. وفي المجموعة المتمحورة حول البنية، تبرز بوجه خاص الأنماط الآتية: «Allah'ından bulası» («يا مولايَ/يا الله، أعطِ.../ليُعطِ...، واجعلْ.../ليجعلْ...»)؛ و «Mevlâm/Allah … ver-versin, eyle-eylesin» («لِيَلْقَ جزاءه من الله»)؛ وصيغ الأمر والتمنّي المتّصلة بلاحقة -a/-e و -sün/-sun/-sın و -esin/-asın و -esi/-asi؛ واللواحق «İlahi … olsun/eyle/eyleme» («إلهي»)، والصيغ من نمط «… ya … ya» («إمّا… وإمّا…»)؛ والتراكيب البديلة القائمة على النفي: «(جعل/فعل)» eylemek(«أعطى»)، و vermek(«كان/صار»)، و olmak ليكن.../اجعلْ.../لا تجعلْ...»). وتؤدّي الأفعال («أفلح/تعافى») دورًا محوريًّا في onmak («احترق»)، و yanmak («جفّ/ذبل»)، و kurumak («جمع الشمل»)، و kavuşturmak و الإفلاح/عدم) onmak/onmamak («إن شاء الله»)، و inşallah تكوين هذه الصيغ. وفي المجموعة المتمحورة حول الكلمة، تكتسب الوحدات («أتمنّى») قوّة إنجازية دعائية أو لعنية، سواء استُعملت مستقلّة أم اقترنت بأسماء وأفعال. وقد dilerim («عِشْ/دُمْ حيًّا»)، و yaşaالإفلاح»)، و إن شاء الله، سألتقي بمَن أحبّ») تمنّيًا «İnşallah kavuşurum» تضطلع الكلمة نفسها بوظيفتين متعارضتين تبعًا للسياق؛ فبينما تنقل عبارة («إن شاء الله، يموت زوجكِ») تمنّيًا سلبيًّا «İnşallah kocan ölür» إيجابيًّا، تنقل عبارة.

وتُظهر الشواهد المستمدّة من مناطق مختلفة أنّ الطابع الصيغي لا يستلزم ثباتًا مطلقًا. إذ يُحفَظ الفعل الكلامي الجوهري رغم التغيّرات التي تطرأ على التسمية الدالّة على الذات الإلهية أو الضمير أو لاحقة الشخص أو التركيب النحوي أو السمات اللهجية. ومن ثمّ، فإنّ صيغ «Allah Kavuştur bari Hüda» («يا مولاي، اجمعني بمَن أحبّ»)، و «Mevlâm beni kavuştur» («يا الله، اجمع شملنا»)، و «bizi kavuştur» («اجمعْ شملنا/اجمعني بمَن أحبّ، على الأقلّ، يا خدا») تشكّل متغيّرات تحتفظ بالنواة الثابتة نفسها. كما تشير غلبة الأدعية على اللعنات إلى أنّ التوجّه الأساسي للأغاني الشعبية يتمثّل في إنهاء الفراق وتحقيق الوصال أكثر ممّا يتمثّل في إنزال العقاب.

تُبيّن الدراسة أنّ الأدعية واللعنات في مدوّنة الموسيقى الشعبية التركية التابعة لمؤسسة الإذاعة والتلفزيون التركية تتّسم بصيغية منتظمة على مستويات الموضوع والبنية النحوية والتركيب، وأنّ هذه الصيغ تَرِد في وحدات نصيّة تتراوح بين سطر شعري واحد ومقطع شعري صيغي بكامله. وتكمن الإسهامات الأصيلة للدراسة في تفسير الطابع الصيغي للغة الأغاني الشعبية من خلال العلاقة بين «نواة ثابتة» و«عناصر متغيّرة». ومن هذا المنظور، لا تمثّل الصيغة في الثقافة الشفوية شكلًا جامدًا يستبعد التنوّع، بل بنية مرنة تحتفظ بمعناها الجوهري ووظيفتها التداولية، مع تكيّفها مع اللهجة المحلية واللحن والقافية والأداء والسياق. وتُظهر النتائج كذلك ضرورة تقييم صيغتي الأمر والتمنّي، ليس استنادًا إلى قيمهما النحوية من حيث الصيغة الفعلية وحدها، بل بالاقتران مع المخاطَب والسياق. ويوفّر التصنيف الثلاثي المقترح في هذه الدراسة إطارًا تحليليًّا قابلًا للتطبيق في بحوث التعبيرات الصيغية والأدعية واللعنات والجهية والأفعال الكلامية في نصوص الموسيقى الشعبية التركية، كما يُرسي أساسًا مصنَّفًا للدراسات الكمية المستقبلية القائمة على المقارنة بين المناطق والفترات الزمنية والمؤدّين والأنواع الغنائية.

الكلمات المفتاحية: الموسيقى الشعبية التركية، الأغنية الشعبية، الدعاء، اللعنة، التعبيرات الصيغية، البنى النحوية.

Résumé Structuré:

Les prières et les malédictions sont des expressions formulaires par lesquelles les individus expriment des souhaits bienveillants ou malveillants avec une forte intensité émotionnelle et qui se transmettent de génération en génération au sein de la mémoire collective d'une communauté. Comptant parmi les principales productions de la culture orale, les chants populaires préservent ce répertoire d'expressions dans un vaste éventail thématique allant de la naissance à la mort, tout en le reproduisant à travers des formes d'expression régionales. Bien que de nombreuses recherches aient été consacrées aux prières et aux malédictions en Türkiye, aucune étude autonome ne semble avoir examiné les thèmes, les structures grammaticales et les fonctions autour desquels ces expressions se constituent en formules dans les textes des chants populaires. Cette étude vise à identifier les prières et les malédictions dans le Répertoire de musique populaire turque de la TRT sous l'angle de leur caractère formulaire ; à en classer les caractéristiques thématiques, syntaxiques, morphologiques et lexicales ; et à mettre au jour les structures fondamentales conservées dans des textes parallèles provenant de différentes régions, ainsi que les éléments sujets à variation. Elle entend ainsi montrer que les prières et les malédictions ne sont pas de simples expressions formulaires véhiculant des souhaits positifs ou négatifs, mais

des schémas verbaux fonctionnels qui façonnent le sens, la structure poétique et le langage de la performance des chants populaires. Elle cherche également à expliquer les valeurs pragmatiques acquises par les formes impératives et optatives dans les contextes de prière et de malédiction, les variations engendrées par la transmission orale et les modalités selon lesquelles les communautés transforment des expériences telles que les retrouvailles, la séparation, le mariage, la santé, le bien-être, le châtiment et la protection en un discours partagé.

L'étude repose sur une analyse documentaire inscrite dans une démarche de recherche qualitative. Le corpus comprend 4 491 textes de chants populaires figurant dans le Répertoire de musique populaire turque de la TRT. L'intégralité du répertoire a été dépouillée afin de repérer les expressions relevant de la prière et de la malédiction ; les occurrences identifiées ont été examinées en tenant compte de leurs contextes, de leurs régions de collecte et de leurs numéros de répertoire. À l'aide d'analyses descriptive et thématique, les données ont été étudiées selon trois catégories principales : les expressions formulaires organisées autour d'un thème déterminé, celles structurées autour d'une construction grammaticale particulière et les prières et malédictions constituées de mots formulaires. Au sein de ces catégories, une distinction a été établie entre les formules occupant un seul vers, celles s'étendant sur deux vers, les strophes entièrement formulaires et les expressions présentant un caractère formulaire sur le plan sémantique. Les textes ont été comparés au regard de la syntaxe ; des suffixes de mode et de personne ; des constructions affirmatives et négatives ; du choix du prédicat ; des désignations de Dieu ; de la position de la formule dans la strophe ; et des variations phonologiques et lexicales régionales. Les occurrences présentant des différences de structure de surface tout en conservant le même acte de langage et le même sens fondamental ont ainsi été considérées comme des variantes équivalentes.

L'analyse montre que les prières et les malédictions présentent un caractère formulaire à trois niveaux. Dans le premier groupe, centré sur le thème, les prières s'articulent principalement autour des retrouvailles avec l'être aimé et de l'expression de vœux favorables aux jeunes mariés. La formule fondamentale « Allah/Mevlâ/Hüda bizi veya beni kavuştur » (« Dieu/Seigneur, réunis-nous ou réunis-moi avec l'être aimé ») se retrouve dans la construction désignation divine + complément d'objet + prédicat à l'impératif de la deuxième personne du singulier ; en contexte, sa forme impérative fonctionne comme une supplication ou une prière, et non comme un ordre. Comme dans « Kavuştur Mevlâ'm bizi » (« Réunis-nous, mon Seigneur »), la formule peut subir une inversion de l'ordre des constituants ou être développée par des références au moment et au lieu des retrouvailles ou aux attributs du destinataire. Dans les chants de la nuit du henné et des noces, les formules « Kınan kutlu olsun » (« Que ton henné soit béni »), « Uğurlar olsun » (« Que la bonne fortune t'accompagne »), « Toyın mübarek olsun » (« Que tes noces soient bénies »), « Geçimin baldan tatlı olsun » (« Que ta vie conjugale soit plus douce que le miel ») et « Evin şen olsun » (« Que ton foyer soit joyeux ») occupent une place particulièrement importante. Reposant principalement sur la construction nom/adjectif + olsun (« que… soit »), ces formules expriment des souhaits de bénédiction, de bonne fortune, de bonheur, de prospérité, de santé et de bien-être.

Les malédictions peuvent viser le locuteur lui-même, les personnes qui empêchent les amants de se retrouver, l'être aimé, les parents, la nature ou des entités animées et inanimées. Les formules « Lâl olsun/ola benim dilim » (« Que ma langue devienne muette ») et « Ağzım dilim kurusun » (« Que ma bouche et ma langue se dessèchent ») expriment le remords suscité par des paroles ayant blessé l'être aimé, sous la forme de malédictions autodirigées qui prennent pour cible la langue du locuteur. Dans des formules telles que « Cennet yüzü görmesin aramızı bozanlar » (« Que ceux qui nous ont séparés ne voient jamais le paradis ») et « Allah/Mevlâ seni yaksın » (« Que Dieu/le Seigneur te brûle »), la cible est soit la personne responsable de la séparation, soit l'être aimé. La cécité, la maladie, la combustion par le feu, l'abrègement de la vie, l'impossibilité de réaliser ses désirs et la prolongation de la souffrance constituent les principaux domaines sémantiques des malédictions. Dans le groupe centré sur la structure, les schémas suivants sont particulièrement saillants : « Mevlâm/Allah … ver-versin, eyle-eylesin » (« Mon Seigneur/Dieu, donne… — qu'il donne… ; fais… — qu'il fasse… ») ; « Allah'ından bulası » (« Qu'il reçoive de Dieu ce qu'il mérite ») ; les suffixes -ası/-esi, -asın/-esin, -sın/-sun/-sün et -a/-e ; les formes impératives et optatives comportant le suffixe de négation ; les constructions alternatives en « ya … ya … » (« soit… soit… ») ; et les formules du type « İlahi … olsun/eyle/eyleme » (« Ô Dieu, que… soit/fais…/ne fais pas… »). Les verbes olmak (« être/devenir »), vermek (« donner »), eylemek (« faire/rendre »), kavuşturmak (« réunir »), kurumak (« se dessécher »), yanmak (« brûler ») et onmak (« prospérer/se rétablir ») jouent un rôle central dans la formation de ces formules. Dans le groupe centré sur le mot, les unités inşallah (« si Dieu le veut »), onmak/onmamak (« prospérer/ne pas prospérer »), yaşa (« vis/longue vie ») et dilerim (« je souhaite ») acquièrent une force

illocutoire de prière ou de malédiction, soit de manière autonome, soit en combinaison avec des noms et des verbes. Un même mot peut assumer des fonctions opposées selon le contexte : tandis que « İnşallah kavuşurum » (« Si Dieu le veut, je retrouverai l'être aimé ») exprime un souhait positif, « İnşallah kocan ölür » (« Si Dieu le veut, ton mari mourra ») véhicule un souhait négatif.

Les exemples provenant de différentes régions montrent que le caractère formulaire n'implique pas une invariabilité absolue. L'acte de langage fondamental est préservé malgré les changements affectant la désignation de Dieu, le pronom, le suffixe de personne, la syntaxe ou les traits dialectaux. Les formes « Allah bizi kavuştur » (« Dieu, réunis-nous »), « Mevlâm beni kavuştur » (« Mon Seigneur, réunis-moi avec l'être aimé ») et « Kavuştur bari Hüda » (« Réunis au moins [nous/moi avec l'être aimé], ô Dieu ») constituent donc des variantes qui maintiennent un même noyau invariant. La prédominance des prières sur les malédictions indique également que l'orientation fondamentale des chants populaires tend davantage vers la fin de la séparation et l'accomplissement des retrouvailles que vers le châtiment.

L'étude démontre que les prières et les malédictions du Répertoire de musique populaire turque de la TRT présentent un caractère formulaire systématique aux niveaux du thème, de la structure grammaticale et de la syntaxe, et que ces formules apparaissent dans des unités textuelles allant d'un seul vers à une strophe entièrement formulaire. L'apport original de l'étude réside dans l'explication du caractère formulaire du langage des chants populaires à travers la relation entre un « noyau invariant » et des « éléments variables ». Dans cette perspective, une formule de la culture orale n'est pas une forme figée excluant toute variation, mais une structure souple qui conserve son sens fondamental et sa fonction pragmatique tout en s'adaptant au dialecte local, à la mélodie, à la rime, à la performance et au contexte. Les résultats montrent en outre que les formes impératives et optatives doivent être évaluées non seulement en fonction de leurs valeurs modales grammaticales, mais aussi en relation avec leur destinataire et leur contexte. La classification tripartite proposée fournit un cadre analytique applicable aux recherches sur les expressions formulaires, les prières et les malédictions, la modalité et les actes de langage dans les textes de musique populaire turque, tout en établissant une base classifiée pour de futures études quantitatives reposant sur des comparaisons entre régions, périodes, interprètes et genres.

Mots-clé: Musique populaire turque, chant populaire, prière, malédiction, expressions formulaires, structures grammaticales.

Resumen Estructurado:

Las plegarias y las maldiciones son expresiones formulaicas mediante las cuales los individuos manifiestan deseos benévolos o malévolos con una considerable intensidad emocional y que se transmiten de generación en generación en la memoria colectiva de una comunidad. Las canciones populares, que figuran entre las principales manifestaciones de la cultura oral, preservan este repertorio de expresiones dentro de un amplio espectro temático que abarca desde el nacimiento hasta la muerte y, al mismo tiempo, lo reproducen mediante formas de expresión regionales. Aunque en Turquía se han realizado numerosos estudios sobre las plegarias y las maldiciones, no parece existir una investigación independiente que haya examinado los temas, las estructuras gramaticales y las funciones en torno a los cuales estas expresiones adquieren carácter formulaico en los textos de las canciones populares. El presente estudio tiene como objetivo identificar las plegarias y las maldiciones del Repertorio de Música Popular Turca de la TRT desde la perspectiva de su formulariedad; clasificar sus características temáticas, sintácticas, morfológicas y léxicas; y revelar las estructuras nucleares que se conservan en textos paralelos de distintas regiones, así como los elementos sujetos a variación. En este sentido, pretende demostrar que las plegarias y las maldiciones no son meramente expresiones formulaicas que transmiten deseos positivos o negativos, sino patrones verbales funcionales que configuran el significado, la estructura poética y el lenguaje de la ejecución de las canciones populares. Asimismo, busca explicar los valores pragmáticos que adquieren las formas imperativas y optativas en contextos de plegaria y maldición, la variación generada por la transmisión oral y los modos en que las comunidades transforman experiencias como el reencuentro, la separación, el matrimonio, la salud, el bienestar, el castigo y la protección en un discurso compartido.

El estudio emplea el análisis documental dentro de un enfoque de investigación cualitativo. El conjunto de datos comprende 4.491 textos de canciones populares incluidos en el Repertorio de Música Popular Turca de la TRT. Se examinó la totalidad del repertorio para identificar expresiones de plegaria y maldición, y

los ejemplos localizados se evaluaron teniendo en cuenta sus contextos, sus regiones de recopilación y sus números de repertorio. Mediante el análisis descriptivo y temático, los datos se examinaron en tres categorías principales: expresiones formulaicas organizadas en torno a un tema específico, expresiones articuladas en torno a una estructura gramatical determinada y plegarias y maldiciones constituidas por palabras formulaicas. Dentro de estas categorías principales, se distinguieron las fórmulas de un solo verso, las fórmulas de dos versos, las estrofas enteramente formulaicas y las expresiones formulaicas en el plano semántico. Los textos se compararon en cuanto a la sintaxis; los sufijos de modo y persona; las construcciones afirmativas y negativas; la selección del predicado; las denominaciones de Dios; la posición de la fórmula dentro de la estrofa; y la variación fonológica y léxica regional. En consecuencia, los ejemplos que diferían en su estructura superficial, pero mantenían el mismo acto de habla y significado nuclear, se consideraron variantes equivalentes.

El análisis muestra que las plegarias y las maldiciones presentan formulariedad en tres niveles. En el primer grupo, centrado en el tema, las plegarias se concentran especialmente en el reencuentro con la persona amada y en la expresión de buenos deseos a los recién casados. La fórmula nuclear «Allah/Mevlâ/Hüda bizi veya beni kavuştur» («Dios/Señor, reúnenos o reúneme con la persona amada») aparece de manera recurrente en la construcción denominación divina + objeto + predicado en imperativo de segunda persona del singular; en su contexto, la forma imperativa funciona como una súplica o plegaria, y no como una orden. Como en «Kavuştur Mevlâ'm bizi» («Reúnenos, Señor mío»), la fórmula puede experimentar una inversión del orden de sus constituyentes o ampliarse mediante referencias al momento y al lugar del reencuentro o a los atributos del destinatario. En las canciones de la noche de la henna y de las bodas, destacan especialmente las fórmulas «Kınan kutlu olsun» («Que tu henna sea bendita»), «Uğurlar olsun» («Que la buena fortuna te acompañe»), «Toyın mübarek olsun» («Que tu boda sea bendita»), «Geçimin baldan tatlı olsun» («Que tu vida matrimonial sea más dulce que la miel») y «Evin şen olsun» («Que tu hogar esté lleno de alegría»). Estas fórmulas, basadas predominantemente en la construcción sustantivo/adjetivo + olsun («que sea»), expresan deseos de bendición, buena fortuna, felicidad, prosperidad, salud y bienestar.

Las maldiciones pueden dirigirse contra el propio hablante, quienes impiden el reencuentro de los amantes, la persona amada, los padres, la naturaleza y entidades animadas o inanimadas. Las fórmulas «Lâl olsun/ola benim dilim» («Que mi lengua enmudezca») y «Ağzım dilim kurusun» («Que mi boca y mi lengua se sequen») expresan remordimiento por palabras que han herido a la persona amada mediante maldiciones dirigidas contra la propia lengua del hablante. En fórmulas como «Cennet yüzü görmesin aramızı bozanlar» («Que quienes nos han separado jamás vean el paraíso») y «Allah/Mevlâ seni yaksın» («Que Dios/el Señor te queme»), el blanco de la maldición es la persona responsable de la separación o la persona amada. La ceguera, la enfermedad, arder en el fuego, el acortamiento de la vida, la imposibilidad de alcanzar lo deseado y el sufrimiento prolongado constituyen los principales dominios semánticos de las maldiciones. En el grupo centrado en la estructura, destacan los siguientes patrones: «Mevlâm/Allah … ver-versin, eyle-eylesin» («Señor mío/Dios, da…/que dé…, haz…/que haga…»); «Allah'ından bulası» («Que reciba de Dios su merecido»); los sufijos -ası/-esi, -asın/-esin, -sın/-sun/-sün y -a/-e; las formas imperativas y optativas que incorporan el sufijo de negación; las construcciones alternativas con «ya … ya …» («o… o…»); y las fórmulas del tipo «İlahi … olsun/eyle/eyleme» («Oh, Dios, que… sea/haz…/no hagas…»). Los verbos olmak («ser/estar/convertirse en»), vermek («dar»), eylemek («hacer»), kavuşturmak («reunir»), kurumak («secarse»), yanmak («arder») y onmak («prosperar/recuperarse») desempeñan un papel central en la formación de estas fórmulas. En el grupo centrado en la palabra, las unidades inşallah («si Dios quiere»), onmak/onmamak («prosperar/no prosperar»), yaşa («vive/que vivas muchos años») y dilerim («deseo») adquieren fuerza ilocutiva de plegaria o maldición, ya sea de manera independiente o en combinación con sustantivos y verbos. Una misma palabra puede asumir funciones opuestas según el contexto: mientras que «İnşallah kavuşurum» («Si Dios quiere, me reuniré con la persona amada») transmite un deseo positivo, «İnşallah kocan ölür» («Si Dios quiere, tu marido morirá») expresa uno negativo.

Los ejemplos procedentes de distintas regiones demuestran que la formulariedad no implica una invariabilidad absoluta. El acto de habla nuclear se conserva pese a los cambios en la denominación de Dios, el pronombre, el sufijo de persona, la sintaxis o los rasgos dialectales. Por tanto, las formas «Allah bizi kavuştur» («Dios, reúnenos»), «Mevlâm beni kavuştur» («Señor mío, reúneme con la persona amada») y «Kavuştur bari Hüda» («Al menos, reúnenos/reúneme con la persona amada, oh, Dios») constituyen variantes que mantienen un mismo núcleo invariante. El predominio de las plegarias sobre las maldiciones también

indica que la orientación fundamental de las canciones populares se dirige más hacia el fin de la separación y la consecución del reencuentro que hacia el castigo.

El estudio demuestra que las plegarias y las maldiciones del Repertorio de Música Popular Turca de la TRT presentan una formulariedad sistemática en los niveles del tema, la estructura gramatical y la sintaxis, y que estas fórmulas aparecen en unidades textuales que abarcan desde un solo verso hasta una estrofa enteramente formulaica. La contribución original del estudio reside en explicar la formulariedad del lenguaje de las canciones populares mediante la relación entre un «núcleo invariante» y unos «elementos variables». Desde esta perspectiva, una fórmula de la cultura oral no es una forma rígida que excluya la variación, sino una estructura flexible que conserva su significado nuclear y su función pragmática mientras se adapta al dialecto local, la melodía, la rima, la ejecución y el contexto. Los resultados demuestran, además, que las formas imperativas y optativas deben evaluarse no solo en función de sus valores de modo gramatical, sino también en relación con su destinatario y su contexto. La clasificación tripartita propuesta proporciona un marco analítico aplicable a la investigación sobre las expresiones formulaicas, las plegarias y las maldiciones, la modalidad y los actos de habla en los textos de la música popular turca, al tiempo que establece una base clasificada para futuros estudios cuantitativos sustentados en comparaciones entre regiones, períodos, intérpretes y géneros.

Palabras clave: Música popular turca, canción popular, plegaria, maldición, expresiones formulaicas, estructuras gramaticales.

结构式摘要：

祈愿与诅咒是个体以强烈情感表达善意或恶意愿望的程式化表达，并通过共同体的集体记忆代际传承。民歌作为口头文化的主要产物之一，既在从出生到死亡的广泛主题范围内保存此类表达，又通过地域性表达形式对其进行再生产。尽管土耳其已有诸多关于祈愿与诅咒的研究，但似乎尚无独立研究专门考察民歌文本中的此类表达围绕哪些主题、语法结构及功能形成程式。本研究旨在从程式性角度识别土耳其广播电视总台（TRT）土耳其民间音乐曲目库中的祈愿与诅咒，对其主题、句法、形态及词汇特征进行分类，并揭示不同地区平行文本中保留的核心结构及其可变要素。在此基础上，本研究力图说明，祈愿与诅咒并非仅仅传达正面或负面愿望的程式化表达，而是塑造民歌意义、诗歌结构与表演语言的功能性言语模式。此外，本研究还旨在阐释祈使形式与祈愿形式在祈愿和诅咒语境中获得的语用价值、口头传承所产生的变异，以及共同体如何将团聚、离别、婚姻、健康、福祉、惩罚与庇护等经验转化为共享话语。

本研究采用质性研究框架下的文献分析法。数据集由TRT土耳其民间音乐曲目库收录的4,491首民歌文本构成。研究对整个曲目库进行了全面检索，以识别表达祈愿与诅咒的语句，并结合其语境、采集地区及曲目编号对所识别的实例进行评析。通过描述性分析与主题分析，研究将数据划分为三个主要类别：围绕特定主题组织的程式化表达、围绕特定语法结构组织的程式化表达，以及由程式化词语构成的祈愿与诅咒。在上述主要类别内部，进一步区分了单行程式、双行程式、完全程式化的诗节以及语义层面的程式化表达。文本比较涉及句法、语气与人称后缀、肯定与否定结构、谓语选择、神的称谓、程式在诗节中的位置，以及地域性的语音与词汇变异。因此，凡表层结构有所不同，但保留相同言语行为与核心意义的实例，均被视为等值变体。

分析表明，祈愿与诅咒在三个层面呈现程式性。在第一类以主题为中心的表达中，祈愿主要集中于与爱人团聚以及向新婚夫妇表达美好祝愿。核心程式“Allah/Mevlâ/Hüda bizi veya beni kavuştur”（“真主／主啊，请使我们团聚，或使我与爱人团聚”）反复出现于“神的称谓＋宾语＋第二人称单数祈使式谓语”这一结构中；在具体语境下，其祈使形式发挥的并非命令功能，而是恳求或祈愿功能。如“Kavuştur Mevlâ’m bizi”（“使我们团聚吧，我的主”）所示，该程式可以发生语序倒置，也可以通过加入团聚的时间、地点或受话者的属性而得到扩展。在海娜之夜与婚礼歌曲中，尤为突出的程式包括“Kınan kutlu olsun”（“愿你的海娜受福佑”）、“Uğurlar olsun”（“愿好运伴随你”）、“Toyın mübarek olsun”（“愿你的婚礼蒙福”）、“Geçimin baldan tatlı olsun”（“愿你的婚姻生活比蜜更甜”）以及“Evin şen olsun”（“愿你的家充满欢乐”）。这些程式主要以“名词／形容词＋olsun（愿其为／成为）”结构为基础，表达对福佑、好运、幸福、繁荣、健康与安康的祝愿。

诅咒的对象可以是说话者自身、阻挠恋人团聚者、爱人、父母、自然界，以及有生命或无生命的实体。“Lâl olsun/ola benim dilim”（“愿我的舌头失去言语能力”）与“Ağzım dilim kurusun”（“愿我的嘴和舌头枯干”）等程式，以说话者自身的舌头为对象，通过自我诅咒表达对伤害爱人的言辞的悔恨。在“Cennet yüzü görmesin aramızı bozanlar”（“愿离间我们的人永远不得见天堂”）和“Allah/Mevlâ seni yaksın”（“愿真主／主焚烧你”）等程式中，诅咒所针对的则是导致分离者或爱人。失明、疾病、烈火焚身、寿命缩短、愿望落空与长期受苦，构成诅咒的主要语义领域。在以结构为中心的类别中，以下模式尤为显著：“Mevlâm/Allah … ver-versin, eyle-eylesin”（“我的主／真主啊，请赐予……／愿祂赐予……，请使……／愿祂使……”）；“Allah’ından bulası”（“愿其受到来自真主的应有报应”）；后缀-ası/-esi、-asın/-esin、-sın/-sun/-sün与-a/-e；带有否定后缀的祈使与祈愿形式；使用“ya … ya …”（“要么……要么……”）的选择结构；以及“İlahi … olsun/eyle/eyleme”（“神啊，愿……／请使……／请勿使……”）类型的程式。动词olmak（“是／成为”）、vermek（“给予”）、eylemek（“使／做”）、kavuşturmak（“使团聚”）、kurumak（“枯干”）、yanmak（“燃烧”）与onmak（“兴旺／康复”）在这些程式的形成过程中发挥核心作用。在以词语为中心的类别中，inşallah（“若真主意欲”）、onmak/onmamak（“兴旺／不得兴旺”）、yaşa（“活下去／愿你长寿”）与dilerim（“我希望”）等语言单位，无论独立使用还是与名词、动词组合，均可获得祈愿或诅咒的施事力。同一词语可因语境不同而承担相反的功能：例如，“İnşallah kavuşurum”（“若真主意欲，我将与爱人团聚”）表达正面愿望，而“İnşallah kocan ölür”（“若真主意欲，你的丈夫将会死去”）则表达负面愿望。

不同地区的实例表明，程式性并不意味着绝对不变。即使神的称谓、代词、人称后缀、句法或方言特征发生变化，核心言语行为仍得以保留。因此，“Allah bizi kavuştur”（“真主啊，请使我们团聚”）、“Mevlâm beni kavuştur”（“我的主啊，请使我与爱人团聚”）与“Kavuştur bari Hüda”（“神啊，至少请使〔我们／我与爱人〕团聚”）构成了保持同一不变核心的不同变体。祈愿在数量上多于诅咒，也表明民歌的基本取向更侧重于结束离别、实现团聚，而非施加惩罚。

本研究表明，TRT土耳其民间音乐曲目库中的祈愿与诅咒在主题、语法结构与句法层面呈现系统性的程式特征，其文本实现单位从单个诗行延伸至完全程式化的整个诗节。本研究的原创性贡献在于，通过“不变核心”与“可变要素”之间的关系，解释民歌语言的程式性。从这一视角来看，口头文化中的程式并非排斥变异的凝固形式，而是一种灵活结构：它既保留核心意义与语用功能，又能适应地方方言、旋律、韵脚、表演与语境。研究结果进一步表明，对祈使形式与祈愿形式的考察，不应仅依据其语法语气值，还须结合受话者与语境进行分析。本研究提出的三分法，为土耳其民间音乐文本中的程式化表达、祈愿与诅咒、情态及言语行为研究提供了可应用的分析框架，同时也为未来基于地区、时期、表演者与体裁比较的量化研究奠定了经过分类整理的基础。

关键词： 土耳其民间音乐、民歌、祈愿、诅咒、程式化表达、语法结构。

Структурированная Аннотация:

Молитвенные благопожелания и проклятия представляют собой формульные выражения, посредством которых люди с высокой эмоциональной интенсивностью выражают благожелательные или недоброжелательные пожелания и которые передаются из поколения в поколение в коллективной памяти сообщества. Народные песни, являющиеся одной из основных форм устной культуры, сохраняют этот пласт выражений в широком тематическом диапазоне — от рождения до смерти — и одновременно воспроизводят его посредством региональных форм выражения. Несмотря на многочисленные исследования молитвенных благопожеланий и проклятий, проведённые в Турции, самостоятельного исследования тем, грамматических структур и функций, вокруг которых эти выражения приобретают формульный характер в текстах народных песен, по-видимому, до настоящего времени не предпринималось. Цель настоящего исследования заключается в выявлении молитвенных благопожеланий и проклятий в Репертуаре турецкой народной музыки Турецкой телерадиовещательной корпорации (TRT) с точки зрения их формульности; классификации их тематических, синтаксических, морфологических и лексических характеристик; а также установлении

ядерных структур, сохраняющихся в параллельных текстах из разных регионов, и элементов, подверженных варьированию. Соответственно, исследование призвано показать, что молитвенные благопожелания и проклятия являются не просто формульными выражениями, передающими положительные или отрицательные пожелания, а функциональными речевыми моделями, формирующими смысл, поэтическую структуру и язык исполнения народных песен. Кроме того, исследование направлено на объяснение прагматических значений, приобретаемых императивными и оптативными формами в контекстах молитвенного пожелания и проклятия, вариативности, возникающей в процессе устной передачи, и способов преобразования сообществами таких переживаний и жизненных обстоятельств, как воссоединение, разлука, вступление в брак, здоровье, благополучие, наказание и защита, в общий дискурс.

В исследовании применяется анализ документов в рамках качественного исследовательского подхода. Массив данных включает 4491 текст народных песен, вошедших в Репертуар турецкой народной музыки TRT. Весь репертуар был обследован на предмет наличия выражений молитвенного благопожелания и проклятия, а выявленные примеры рассматривались с учётом их контекстов, регионов записи и репертуарных номеров. Посредством описательного и тематического анализа материал был распределён по трём основным категориям: формульные выражения, организованные вокруг определённой темы; выражения, организованные вокруг конкретной грамматической структуры; и молитвенные благопожелания и проклятия, образованные формульными словами. В пределах этих основных категорий разграничивались однострочные формулы, двухстрочные формулы, полностью формульные строфы и выражения, обладающие формульностью на семантическом уровне. Тексты сопоставлялись по синтаксису; аффиксам наклонения и лица; утвердительным и отрицательным конструкциям; выбору предиката; наименованиям Бога; положению формулы в строфе; а также региональной фонологической и лексической вариативности. Соответственно, примеры, различавшиеся поверхностной структурой, но сохранявшие один и тот же речевой акт и ядерное значение, рассматривались как эквивалентные варианты.

Анализ показывает, что молитвенные благопожелания и проклятия проявляют формульность на трёх уровнях. В первой, тематически ориентированной группе молитвенные благопожелания сосредоточены прежде всего на воссоединении с любимым человеком и выражении добрых пожеланий молодожёнам. Ядерная формула «Allah/Mevlâ/Hüda bizi veya beni kavuştur» («Боже/Господи, воссоедини нас или соедини меня с любимым человеком») воспроизводится в конструкции «наименование Бога + дополнение + предикат в форме императива второго лица единственного числа»; в соответствующем контексте императивная форма выполняет функцию не приказа, а мольбы или молитвенного пожелания. Как в выражении «Kavuştur Mevlâ'm bizi» («Воссоедини нас, Господи мой»), формула может подвергаться инверсии либо расширяться посредством указаний на время и место воссоединения или на атрибуты адресата. В песнях ночи хны и свадебных песнях особенно выделяются формулы «Kınan kutlu olsun» («Да будет благословенна твоя хна»), «Uğurlar olsun» («Да сопутствует тебе удача»), «Toyın mübarek olsun» («Да будет благословенна твоя свадьба»), «Geçimin baldan tatlı olsun» («Да будет твоя супружеская жизнь слаще мёда») и «Evin şen olsun» («Да будет твой дом полон радости»). Эти формулы, преимущественно основанные на конструкции «существительное/прилагательное + olsun ("да будет")», передают пожелания благословения, удачи, счастья, процветания, здоровья и благополучия.

Проклятия могут быть направлены на самого говорящего, лиц, препятствующих воссоединению влюблённых, любимого человека, родителей, природу, а также одушевлённые и неодушевлённые сущности. Формулы «Lâl olsun/ola benim dilim» («Да онемеет мой язык») и «Ağzım dilim kurusun» («Да иссохнут мои уста и мой язык») выражают раскаяние в словах, причинивших боль любимому человеку, в форме самопроклятий, направленных на собственный язык говорящего. В формулах «Cennet yüzü görmesin aramızı bozanlar» («Да не увидят рая те, кто разлучил нас») и «Allah/Mevlâ seni yaksın» («Да сожжёт тебя Аллах/Господь») объектом проклятия выступает либо человек, ответственный за разлуку, либо любимый человек. Слепота, болезнь, сгорание в огне, сокращение жизни, невозможность достичь желаемого и длительные страдания составляют основные семантические области проклятий. В структурно ориентированной группе особенно заметны следующие модели: «Mevlâm/Allah … ver-versin, eyle-eylesin» («Господи мой/Аллах, дай… — да даст…; сделай… — да сделает…»); «Allah'ından bulası» («Да получит он по заслугам от Бога»); аффиксы -ası/-esi, -asın/-esin, -sın/-sun/-sün и -a/-e; императивные и оптативные формы с аффиксом

отрицания; альтернативные конструкции с «ya … ya …» («либо… либо…»); а также формулы типа «İlahi … olsun/eyle/eyleme» («О Боже, да будет…/сделай…/не делай…»). Глаголы olmak («быть/становиться»), vermek («давать»), eylemek («делать»), kavuşturmak («воссоединять»), kurumak («иссыхать»), yanmak («гореть») и onmak («процветать/выздоравливать») играют центральную роль в формировании этих формул. В лексически ориентированной группе единицы inşallah («если Бог пожелает»), onmak/onmamak («процветать/не процветать»), yaşa («живи/да здравствуй») и dilerim («я желаю») приобретают иллокутивную силу молитвенного благопожелания или проклятия как при самостоятельном употреблении, так и в сочетании с существительными и глаголами. Одно и то же слово может выполнять противоположные функции в зависимости от контекста: если выражение «İnşallah kavuşurum» («Если Бог пожелает, я воссоединюсь с любимым человеком») передаёт положительное пожелание, то «İnşallah kocan ölür» («Если Бог пожелает, твой муж умрёт») выражает отрицательное.

Примеры из разных регионов показывают, что формульность не предполагает абсолютной неизменности. Ядерный речевой акт сохраняется, несмотря на изменения наименования Бога, местоимения, личного аффикса, синтаксиса или диалектных особенностей. Поэтому формы «Allah bizi kavuştur» («Аллах, воссоедини нас»), «Mevlâm beni kavuştur» («Господи мой, соедини меня с любимым человеком») и «Kavuştur bari Hüda» («Хотя бы воссоедини [нас/меня с любимым человеком], о Боже») представляют собой варианты, сохраняющие одно и то же инвариантное ядро. Преобладание молитвенных благопожеланий над проклятиями также свидетельствует о том, что основная направленность народных песен связана скорее с преодолением разлуки и достижением воссоединения, чем с наказанием.

Исследование демонстрирует, что молитвенные благопожелания и проклятия в Репертуаре турецкой народной музыки TRT характеризуются системной формульностью на уровнях темы, грамматической структуры и синтаксиса, а соответствующие формулы реализуются в текстовых единицах объёмом от одной строки до полностью формульной строфы. Оригинальный вклад исследования заключается в объяснении формульности языка народных песен через соотношение «инвариантного ядра» и «вариативных элементов». С этой точки зрения формула в устной культуре представляет собой не застывшую форму, исключающую варьирование, а гибкую структуру, которая сохраняет ядерное значение и прагматическую функцию, адаптируясь к местному диалекту, мелодии, рифме, исполнению и контексту. Результаты также показывают, что императивные и оптативные формы необходимо оценивать не только с точки зрения их грамматических значений наклонения, но и во взаимосвязи с адресатом и контекстом. Предложенная в исследовании трёхчастная классификация предоставляет применимую аналитическую основу для изучения формульных выражений, молитвенных благопожеланий и проклятий, модальности и речевых актов в текстах турецкой народной музыки, одновременно формируя классифицированную базу для будущих количественных исследований, основанных на сопоставлении регионов, периодов, исполнителей и жанров.

Ключевые слова: турецкая народная музыка, народная песня, молитвенное благопожелание, проклятие, формульные выражения, грамматические структуры.

संरचित सार:

प्रार्थनाएँ और शाप ऐसे सूत्रबद्ध अभिव्यक्ति-रूप हैं जिनके माध्यम से व्यक्ति अत्यधिक भावात्मक तीव्रता के साथ शुभ अथवा अशुभ कामनाएँ व्यक्त करते हैं और जो किसी समुदाय की सामूहिक स्मृति में पीढ़ी-दर-पीढ़ी संचारित होते हैं। मौखिक संस्कृति की प्रमुख अभिव्यक्तियों में सम्मिलित लोकगीत जन्म से मृत्यु तक विस्तृत विषयगत परास में इन अभिव्यक्तियों के भंडार को संरक्षित करते हैं तथा क्षेत्रीय अभिव्यक्ति-रूपों के माध्यम से उसका पुनरुत्पादन भी करते हैं। यद्यपि तुर्किये में प्रार्थनाओं और शापों पर अनेक अध्ययन किए गए हैं, तथापि ऐसा कोई स्वतंत्र अध्ययन उपलब्ध नहीं प्रतीत होता जिसमें उन विषयों, व्याकरणिक संरचनाओं और प्रकार्यों का परीक्षण किया गया हो जिनके आधार पर ये अभिव्यक्तियाँ लोकगीतों के पाठों में सूत्रबद्ध रूप ग्रहण करती हैं। इस अध्ययन का उद्देश्य टीआरटी के तुर्की लोकसंगीत संग्रह में प्रार्थनाओं और शापों की सूत्रबद्धता के दृष्टिकोण से पहचान करना; उनकी विषयगत, वाक्यविन्यासगत, रूपवैज्ञानिक और शब्दगत विशेषताओं का वर्गीकरण करना; तथा विभिन्न क्षेत्रों के समानांतर पाठों में संरक्षित मूल संरचनाओं और परिवर्तनशील तत्त्वों को उजागर करना है। तदनुसार, अध्ययन यह प्रदर्शित करने का प्रयास करता है कि प्रार्थनाएँ और शाप केवल सकारात्मक

अथवा नकारात्मक कामनाएँ संप्रेषित करने वाली सूत्रबद्ध अभिव्यक्तियाँ नहीं हैं, बल्कि ऐसे प्रकार्यात्मक वाचिक प्रतिरूप हैं जो लोकगीतों के अर्थ, काव्यात्मक संरचना और प्रस्तुति की भाषा को आकार देते हैं। अध्ययन का एक अन्य उद्देश्य प्रार्थना और शाप के संदर्भों में आज्ञार्थक तथा इच्छार्थक रूपों द्वारा अर्जित प्रयोगपरक मूल्यों, मौखिक संचारण से उत्पन्न विविधता, और उन प्रक्रियाओं की व्याख्या करना है जिनके माध्यम से समुदाय पुनर्मिलन, वियोग, विवाह, स्वास्थ्य, कुशल-क्षेम, दंड और संरक्षण जैसे अनुभवों को साझा विमर्श में रूपांतरित करते हैं।

यह अध्ययन गुणात्मक अनुसंधान की रूपरेखा के अंतर्गत दस्तावेज़ विश्लेषण का उपयोग करता है। डेटासेट में टीआरटी के तुर्की लोकसंगीत संग्रह में सम्मिलित 4,491 लोकगीत-पाठ शामिल हैं। प्रार्थना और शाप को व्यक्त करने वाली अभिव्यक्तियों की पहचान के लिए संपूर्ण संग्रह का सर्वेक्षण किया गया तथा चिह्नित उदाहरणों का मूल्यांकन उनके संदर्भों, संकलन-क्षेत्रों और संग्रह-क्रमांकों के साथ किया गया। वर्णनात्मक और विषयगत विश्लेषण के माध्यम से सामग्री का परीक्षण तीन प्रमुख श्रेणियों में किया गया: किसी विशिष्ट विषय के इर्द-गिर्द संगठित सूत्रबद्ध अभिव्यक्तियाँ, किसी विशेष व्याकरणिक संरचना के आधार पर संगठित अभिव्यक्तियाँ, तथा सूत्रबद्ध शब्दों से निर्मित प्रार्थनाएँ और शाप। इन प्रमुख श्रेणियों के अंतर्गत एक-पंक्तीय सूत्रों, द्विपंक्तीय सूत्रों, पूर्णतः सूत्रबद्ध पदों और अर्थगत स्तर पर सूत्रबद्ध अभिव्यक्तियों के बीच भेद किया गया। पाठों की तुलना वाक्यविन्यास; क्रियार्थ और पुरुष के प्रत्ययों; सकारात्मक और नकारात्मक संरचनाओं; विधेय-चयन; ईश्वर के नामों और संबोधनों; पद के भीतर सूत्र की स्थिति; तथा क्षेत्रीय ध्वन्यात्मक और शब्दगत विविधता के आधार पर की गई। तदनुसार, ऐसे उदाहरणों को समतुल्य रूपांतर माना गया जिनकी सतही संरचना भिन्न थी, किंतु जो समान वाक्-कर्म और मूल अर्थ को बनाए रखते थे।

विश्लेषण से स्पष्ट होता है कि प्रार्थनाओं और शापों में तीन स्तरों पर सूत्रबद्धता विद्यमान है। पहले, विषय-केंद्रित समूह में प्रार्थनाएँ विशेष रूप से प्रियजन से पुनर्मिलन और नवविवाहितों के प्रति शुभकामनाओं की अभिव्यक्ति के इर्द-गिर्द केंद्रित हैं। मूल सूत्र "Allah/Mevlâ/Hüda bizi veya beni kavuştur" ("हे ईश्वर/प्रभु, हमें फिर मिला दो अथवा मुझे मेरे प्रियजन से मिला दो") ईश्वरवाचक नाम + कर्म + द्वितीय पुरुष एकवचन आज्ञार्थक विधेय की संरचना में बार-बार प्रकट होता है; संदर्भ में इसका आज्ञार्थक रूप आदेश के बजाय विनयपूर्ण याचना अथवा प्रार्थना का प्रकार्य निभाता है। "Kavuştur Mevlâ'm bizi" ("हमें फिर मिला दो, मेरे प्रभु") की भाँति, इस सूत्र में पदक्रम-विपर्यय हो सकता है अथवा पुनर्मिलन के समय और स्थान या संबोधित सत्ता के गुणों के उल्लेख से इसका विस्तार किया जा सकता है। मेहंदी की रात और विवाह के गीतों में "Kınan kutlu olsun" ("तुम्हारी मेहंदी मंगलमय हो"), "Uğurlar olsun" ("सौभाग्य तुम्हारा साथ दे"), "Toyın mübarek olsun" ("तुम्हारा विवाह मंगलमय हो"), "Geçimin baldan tatlı olsun" ("तुम्हारा वैवाहिक जीवन मधु से भी अधिक मधुर हो") और "Evin şen olsun" ("तुम्हारा घर आनंद से भरा रहे") जैसे सूत्र विशेष रूप से प्रमुख हैं। मुख्यतः संज्ञा/विशेषण + olsun ("हो") संरचना पर आधारित ये सूत्र मंगल, सौभाग्य, सुख, समृद्धि, स्वास्थ्य और कुशल-क्षेम की कामनाएँ व्यक्त करते हैं।

शाप स्वयं वक्ता, प्रेमियों के पुनर्मिलन में बाधा डालने वालों, प्रियजन, माता-पिता, प्रकृति तथा सजीव अथवा निर्जीव सत्ताओं को लक्षित कर सकते हैं। "Lâl olsun/ola benim dilim" ("मेरी जीभ गूँगी हो जाए") और "Ağzım dilim kurusun" ("मेरा मुँह और मेरी जीभ सूख जाएँ") जैसे सूत्र प्रियजन को आहत करने वाले शब्दों के प्रति पश्चात्ताप व्यक्त करते हैं और वक्ता की अपनी जीभ को लक्षित करने वाले आत्मनिर्देशित शाप के रूप में कार्य करते हैं। "Cennet yüzü görmesin aramızı bozanlar" ("जिन्होंने हमें अलग किया, वे कभी स्वर्ग का मुँह न देखें") और "Allah/Mevlâ seni yaksın" ("ईश्वर/प्रभु तुम्हें जला दे") जैसे सूत्रों में लक्ष्य या तो वियोग के लिए उत्तरदायी व्यक्ति होता है या प्रियजन। अंधत्व, बीमारी, अग्नि में जलना, आयु का घट जाना, अभिलाषा की पूर्ति न होना और दीर्घकालिक पीड़ा शापों के प्रमुख अर्थगत क्षेत्र हैं। संरचना-केंद्रित समूह में निम्नलिखित प्रतिरूप विशेष रूप से उल्लेखनीय हैं: "Mevlâm/Allah … ver-versin, eyle-eylesin" ("मेरे प्रभु/ईश्वर, … दो/वे … दें, … करो/वे … करें"); "Allah'ından bulası" ("उसे ईश्वर से अपने किए का फल मिले"); -ası/-esi, -asın/-esin, -sın/-sun/-sün और -a/-e प्रत्यय; निषेध-प्रत्यय युक्त आज्ञार्थक और इच्छार्थक रूप; "ya … ya …" ("या तो … या …") वाली विकल्पात्मक संरचनाएँ; तथा "İlahi … olsun/eyle/eyleme" ("हे ईश्वर, … हो/… करो/… मत करो") प्रकार के सूत्र। olmak ("होना/बनना"), vermek ("देना"), eylemek ("करना/बनाना"), kavuşturmak ("पुनर्मिलन कराना"), kurumak ("सूखना"), yanmak ("जलना") और onmak ("समृद्ध होना/स्वस्थ होना") क्रियाएँ इन सूत्रों के निर्माण में केंद्रीय भूमिका निभाती हैं। शब्द-केंद्रित समूह में inşallah ("यदि ईश्वर ने चाहा"), onmak/onmamak ("समृद्ध होना/समृद्ध न होना"), yaşa ("जियो/दीर्घायु हो") और dilerim ("मैं कामना करता हूँ") जैसी इकाइयाँ स्वतंत्र रूप से अथवा संज्ञाओं और क्रियाओं के साथ संयोजन में प्रार्थना या शाप का वाक्-कर्मात्मक बल अर्जित करती हैं। एक ही शब्द संदर्भ के अनुसार परस्पर विपरीत प्रकार्य ग्रहण कर सकता है: जहाँ "İnşallah kavuşurum" ("यदि ईश्वर ने चाहा, तो मैं अपने प्रियजन से फिर मिलूँगा") सकारात्मक कामना व्यक्त करता है, वहीं "İnşallah kocan ölür" ("यदि ईश्वर ने चाहा, तो तुम्हारा पति मर जाएगा") नकारात्मक कामना व्यक्त करता है।

विभिन्न क्षेत्रों के उदाहरण प्रदर्शित करते हैं कि सूत्रबद्धता का अर्थ पूर्ण अपरिवर्तनशीलता नहीं है। ईश्वर के नाम या संबोधन, सर्वनाम, पुरुष-प्रत्यय, वाक्यविन्यास अथवा बोलीगत विशेषताओं में परिवर्तन के बावजूद मूल वाक्-कर्म संरक्षित रहता है। अतः "Allah bizi kavuştur" ("हे ईश्वर, हमें फिर मिला दो"), "Mevlâm beni kavuştur" ("मेरे प्रभु, मुझे मेरे प्रियजन से मिला दो") और "Kavuştur bari Hüda" ("हे ईश्वर, कम-से-कम हमें फिर मिला दो/मुझे मेरे प्रियजन से मिला दो") ऐसे रूपांतर हैं जो समान अपरिवर्ती मूल को बनाए रखते हैं। शापों की तुलना में प्रार्थनाओं की प्रधानता यह भी दर्शाती है कि लोकगीतों की मूल प्रवृत्ति दंड की अपेक्षा वियोग की समाप्ति और पुनर्मिलन की प्राप्ति की ओर अधिक उन्मुख है।

अध्ययन से सिद्ध होता है कि टीआरटी के तुर्की लोकसंगीत संग्रह में प्रार्थनाएँ और शाप विषय, व्याकरणिक संरचना और वाक्यविन्यास के स्तरों पर व्यवस्थित सूत्रबद्धता प्रदर्शित करते हैं तथा ये सूत्र एक पंक्ति से लेकर पूर्णतः सूत्रबद्ध पद तक की पाठीय इकाइयों में उपस्थित होते हैं। अध्ययन का मौलिक योगदान लोकगीतों की भाषा में सूत्रबद्धता की व्याख्या "अपरिवर्ती मूल" और "परिवर्तनशील तत्त्वों" के पारस्परिक संबंध के माध्यम से करने में निहित है। इस दृष्टिकोण से मौखिक संस्कृति में सूत्र ऐसा जड़ रूप नहीं है जो विविधता की संभावना को निष्कासित कर दे, बल्कि एक लचीली संरचना है जो स्थानीय बोली, धुन, तुक, प्रस्तुति और संदर्भ के अनुरूप ढलते हुए अपने मूल अर्थ और प्रयोगपरक प्रकार्य को बनाए रखती है। निष्कर्ष आगे यह भी प्रदर्शित करते हैं कि आज्ञार्थक और इच्छार्थक रूपों का मूल्यांकन केवल उनके व्याकरणिक क्रियार्थ-मूल्यों के आधार पर नहीं, बल्कि उनके संबोधित पक्ष और संदर्भ के साथ संयुक्त रूप से किया जाना चाहिए। इस अध्ययन में प्रस्तावित त्रिस्तरीय वर्गीकरण तुर्की लोकसंगीत के पाठों में सूत्रबद्ध अभिव्यक्तियों, प्रार्थनाओं और शापों, विधेयता तथा वाक्-कर्मों के अनुसंधान के लिए एक अनुप्रयोज्य विश्लेषणात्मक रूपरेखा प्रदान करता है। साथ ही, यह क्षेत्रों, कालखंडों, प्रस्तुतिकर्ताओं और विधाओं के बीच तुलना पर आधारित भावी मात्रात्मक अध्ययनों के लिए एक वर्गीकृत आधार स्थापित करता है।

मुख्य शब्द: तुर्की लोकसंगीत, लोकगीत, प्रार्थना, शाप, सूत्रबद्ध अभिव्यक्तियाँ, व्याकरणिक संरचनाएँ।

Yapılandırılmış Özet:

Dua ve beddualar, bireyin iyi ya da kötü yöndeki dileklerini yoğun bir duygu yüküyle ifade eden ve toplumun ortak hafızasında kuşaktan kuşağa aktarılan kalıplaşmış sözlerdir. Sözlü kültürün başlıca ürünlerinden olan türküler, doğumdan ölüme uzanan geniş konu alanları içinde bu söz varlığını hem korumakta hem de yöresel söyleyişlerle yeniden üretmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de dua ve beddualar üzerine çok sayıda araştırma yapılmış olmasına rağmen bu sözlerin türkü metinlerinde hangi konu, dil bilgisel yapı ve işlev çevresinde kalıplaştığını müstakil olarak inceleyen bir çalışmanın bulunmadığı görülmektedir. Araştırmanın amacı, TRT Halk Müziği Repertuvarındaki dua ve bedduaları kalıplaşma olgusu bakımından belirlemek; bunların tematik, söz dizimsel, biçim bilgisel ve söz varlığına dayalı özelliklerini sınıflandırmak; farklı yörelerdeki eş metinler arasında korunan çekirdek yapılarla değişen unsurları ortaya koymaktır. Böylece dua ve bedduaların yalnızca olumlu veya olumsuz dilek bildiren hazır ifadeler olmadığını; türkülerin anlamını, şiirsel yapısını ve icra dilini biçimlendiren işlevsel söz kalıpları olduğunu göstermek-hedeflenmiştir. Çalışma ayrıca emir ve istek biçimlerinin dua-beddua bağlamında kazandığı edimsel değerleri, sözlü aktarımın meydana getirdiği varyantlaşmayı ve halkın kavuşma, ayrılık, evlilik, sağlık, esenlik, cezalandırma ve korunma gibi deneyimlerini ortak bir söyleme dönüştürme biçimini açıklamayı hedeflemektedir.

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımına dayalı doküman incelemesi niteliğindedir. Veri setini TRT Halk Müziği Repertuvarında yer alan 4.491 türkü metni oluşturmaktadır. Repertuvar bütünü dua ve beddua bildiren sözler bakımından taranmış; tespit edilen örnekler bağlamları, derlendikleri yöreler ve repertuvar numaralarıyla birlikte değerlendirilmiştir. Veriler belirli bir konu çevresinde şekillenen kalıplaşmalar, belirli bir dil bilgisel yapı çevresinde şekillenen kalıplaşmalar ve kalıplaşmış kelimelerden oluşan dua-beddualar olmak üzere betimsel ve tematik analiz yoluyla belirlenmiştir. Bu ana sınıflar içinde tek dizelik kalıplar, iki dizelik kalıplar, bütünüyle kalıplaşmış bentler ve anlam bakımından kalıplaşan ifadeler birbirinden ayrılmıştır. Metinler; söz dizimi, kip ve kişi ekleri, olumlu-olumsuz kuruluş, yüklem seçimi, Tanrı adlandırmaları, kalıbın bent içindeki konumu ve yöresel ses-sözcük değişmeleri bakımından karşılaştırılmıştır. Böylece yüzey yapısı farklı olmakla birlikte aynı söz edimini ve temel anlamı sürdüren örnekler eş değer varyantlar olarak ele alınmıştır.

İnceleme, dua ve beddualaların üç düzeyde kalıplaştığını göstermiştir. Konu merkezli ilk grupta dualar özellikle sevgiliye kavuşma ve evlenen kişilere iyi dilekte bulunma çevresinde yoğunlaşmaktadır.

"Allah/Mevlâ/Hüda bizi veya beni kavuştur" çekirdeği, Tanrı adı + nesne + ikinci tekil kişi emir biçimindeki yüklem kuruluşuyla tekrarlanmakta; emir görünümü bağlam içinde buyurma değil yakarış/dua işlevi taşımaktadır. Kalıp, "kavuştur Mevlâ'm bizi" örneğinde olduğu gibi devrikleşebilmekte veya kavuşmanın zamanı, yeri ve muhatabın özelliğiyle genişleyebilmektedir. Kına ve düğün türkülerinde "kınan kutlu olsun", "uğurlar olsun", "toyın mübarek olsun", "geçimin baldan tatlı olsun" ve "evin şen olsun" kalıpları öne çıkmaktadır. Bunlar çoğunlukla isim/sıfat + "olsun" yapısına dayanarak kutluluk, uğur, mutluluk, geçim, sağlık ve esenlik dileklerini aktarmaktadır.

Beddualar ise kişinin kendisine, sevenleri ayıranlara, sevgiliye, anne-babaya, doğaya ve canlı-cansız varlıklara yöneltilebilmektedir. "Lâl olsun/ola benim dilim" ve "ağzım dilim kurusun" kalıpları, sevgiliyi inciten sözlerden duyulan pişmanlığı konuşanın kendi diline yönelen öz-beddua biçiminde ifade etmektedir. "Cennet yüzü görmesin aramızı bozanlar" ve "Allah/Mevlâ seni yaksın" gibi kalıplarda hedef, ayrılığa yol açan kişi ya da sevgilidir. Körlük, hastalık, ateşte yanma, ömrün tükenmesi, murada erememe ve sürünme gibi olumsuz sonuçlar bedduaların başlıca anlam alanlarını oluşturmaktadır.

Yapı merkezli grupta "Mevlâm/Allah … ver-versin, eyle-eylesin", "Allah'ından bulası", "-ası/-esi; -asın/-esin", "-sın/-sun/-sün", "-a/-e", olumsuzluk eki taşıyan emir-istek biçimleri, "ya … ya …" seçenekli kuruluşlar ve "İlahi … olsun/eyle/eyleme" kalıpları belirginleşmektedir. "Olmak", "vermek", "eylemek", "kavuşturmak", "kurumak", "yanmak" ve "onmak" fiilleri kalıp üretiminde merkezî rol üstlenmektedir. Kelime merkezli grupta ise "inşallah", "onmak/onmamak", "yaşa" ve "dilerim" birimleri tek başına ya da isim ve fiillerle birleşerek dua veya beddua değeri kazanmaktadır. Aynı kelimenin bağlama göre karşıt işlevler yüklenebildiği görülmüştür: "inşallah kavuşurum" olumlu dilek bildirirken "inşallah kocan ölür" olumsuz dilek bildirmektedir.

Farklı yörelerdeki örnekler, kalıplaşmanın mutlak değişmezlik olmadığını ortaya koymaktadır. Tanrı adının, zamirin, kişi ekinin, söz diziminin veya ağız özelliklerinin değişmesine rağmen temel söz edimi korunmaktadır. "Allah bizi kavuştur", "Mevlâm beni kavuştur" ve "Kavuştur bari Hüda" biçimleri bu nedenle aynı değişmez özü sürdüren varyantlardır. Dua sözlerinin beddualardan daha baskın olması da türkülerin temel yöneliminin cezalandırmadan çok ayrılığı sona erdirme ve kavuşma arzusu olduğunu göstermektedir.

Araştırma, TRT Halk Müziği Repertuvarı'ndaki dua ve beddualaların konu, dil bilgisel yapı ve söz dizimi düzeylerinde sistemli biçimde kalıplaştığını; bu kalıpların tek dizeden bütünüyle kalıplaşmış bentlere kadar farklı metinsel büyüklüklerde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın alana özgün katkısı, türkü dilindeki kalıplaşmayı "değişmez öz + değişebilir unsurlar" ilişkisiyle açıklamasıdır. Buna göre sözlü kültürde kalıp, varyantlaşmayı dışlayan donmuş bir form değil; yerel ağız, ezgi, kafiye, icra ve bağlama uyarlanırken temel anlamını ve edimsel işlevini koruyan esnek bir yapıdır. Bulgular, emir ve istek biçimlerinin yalnızca dil bilgisel kip değerleriyle değil, muhatap ve bağlamla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini de göstermektedir. Çalışmanın önerdiği üçlü tasnif, Türk halk müziği metinlerinde kalıp söz, dua-beddua, kiplik ve söz edimi araştırmaları için kullanılabilir bir çözümleme çerçevesi sunmakta; ileride yöre, dönem, icracı ve tür karşılaştırmalarına dayalı nicel çalışmalar için sınıflandırılmış bir temel oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk halk müziği, türkü, dua, beddua, kalıplaşmış ifadeler, dil bilgisel yapılar.

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE UNIVERSITY

Formulaic Expression in Blessings and Curses in TRT Folk Music Repertoire

Introduction

Human beings primarily express their emotions, thoughts, and wishes through speech. Speech, in turn, consists of sentences formed by combining meaningful words. The force of an utterance is determined by the speaker's intention and the context in which it is produced. Place, subject matter, and time therefore play an important role in an utterance that conveys the speaker's wishes. For example, someone seeking to express a positive wish can convey their intended meaning fully if they select words, word classes, or verb inflections that correspond to their feelings. Every language, however, also contains formulaic expressions conventionally used to articulate wishes concerning particular subjects.

Formulaic expressions are used to enhance expression and to evoke particular situations experienced in the past (Aksan, 2015, p. 37). They generally consist of words or word groups whose form remains relatively stable. Although minor variations may occasionally occur in their lexical choices or verb inflections, these do not alter the intended meaning of the utterance. Adopted and used across generations, these constructions constitute a rich linguistic repository reflecting human emotions, social and natural phenomena, and the ingenuity and creative capacity of the people (Aksoy, 1945, p. 5). They are consequently widely used in conversational genres of folklore[1].

Prayers and curses are conversational genres within anonymous folk literature (Çobanoğlu & Çobanoğlu, 2015, p. 1). They convey wishes for the well-being or harm of animate or inanimate entities. Some expressions belonging to these genres take the form of formulaic utterances or ready-made verbal formulas.[2] Ready-made verbal formulas, also termed formulaic expressions, emerge when *"a phrase or sentence originating with an individual gains general acceptance within society, becomes widespread and generalized, and the reasons why its constituent words were brought together are forgotten."* As its original motivation is thus lost, the phrase or sentence *"ceases to belong to an individual and becomes the property of society"* (Karaağaç, 2013, p. 516).

Depending on the speaker and the context of the utterance, prayers and curses may take verse or prose form and may be used independently or within a particular genre of oral expression. Folk songs are among the genres in which they occur most frequently. Their prevalence derives from the capacity of these genres to express human emotions and desires.

Numerous studies on prayers and curses have been conducted in Türkiye.[3] However, no independent study is known to have examined their structure as formulaic expressions in folk songs.

[1] Conversational genres are genres such as idioms, proverbs, tongue twisters, riddles, and similar forms that arise within oral tradition and circulate through oral transmission as formulaic expressions.

[2] For detailed information on the definitions and origins of the terms prayer and curse, their equivalents in Anatolian dialects, and their historical development, see Kaya, 2003, pp. 131, 135, 144; Keskin, 2019, pp. 207–219; Keskin, 2020, pp. 1–101.

[3] For selected studies on the subject, see Ferzeliyev et al., 1996; Duymaz, 2000; Kaya, 2003; Eke, 2009; Ağca, 2015; Çobanoğlu & Çobanoğlu, 2015, pp. 1–32; Keskin, 2020; Saygılı Savaş & Çakır, 2021, pp. 852–872; Dikmen & Terkin, 2022, pp. 731–761; Çakır, 2024.

Accordingly, this study examines the TRT Turkish Folk Music Archive and offers a detailed analysis and evaluation of how, and in which constructions, prayers and curses become formulaic in folk songs. It demonstrates the ways in which these constructions, encountered as ready-made verbal formulas in folk songs, are used across different regions of Türkiye. Following an analysis of 4,491 folk-song texts in the repertoire, prayers and curses were evaluated and classified under three principal headings. The analysis established that formulaic prayers and curses in folk songs are organized around particular themes, structures, and words. In formal terms, formulaicity was found to occur at the level of a word, a phrase, a stanza, or one, two, or three lines. These constructions, commonly found in folk songs composed of mâni quatrains, occur primarily as ready-made verbal formulas and sometimes as one or more lines of a formulaic mâni.[4] In certain prayers and curses, variations in a few words were found to leave the meaning unchanged. This type of formulaicity is termed "semantic formulaicity" in the present study. The formal types of formulaicity identified in the study are further classified according to the themes addressed by the prayers and curses and explained through examples.

The relevant categories, together with examples and the general characteristics of the formulaic constructions examined under each, are presented below:

A. Formulaicity in Prayers and Curses Organized around a Specific Theme

Folk songs reflect the stylistic features of folk poetry. Formulaicity is one of the most important elements of style in folk poetry. In these poems, formulaic constructions occur as words, phrases, lines, and occasionally entire stanzas (Özdemir & Apaydın, 1995, p. 5).

Formulaic constructions are frequently used in folk songs because these songs are composed spontaneously within oral tradition and transmitted orally from one generation to the next. When singing a composition, the song's creator therefore draws on readily available formulas held in memory, particularly at points where composition becomes difficult. Formulaic constructions are generally easy to remember and thus facilitate both the creation and transmission of folk songs. Prayers and curses are among these ready-made formulas. Depending on the subject being addressed and the difficulties encountered during composition, the folk-song creator draws on particular prayers and curses. Formulaic prayers and curses concerning love, separation, death, marriage, and the processes associated with marriage are commonly employed in folk songs. The themes identified in the TRT repertoire and the formulaic prayers and curses organized around them are as follows:

1. Formulaicity in Prayers for Reunion

In folk songs, lovers are observed to beseech God to grant reunion with their beloved. This supplication is generally expressed through the reunion formula *"Mevla'm/Allah/Hüda, bizi/beni kavuştur"* ("My Lord/God, reunite us/me [with the beloved]"). Functioning as a ready-made verbal formula, this prayer usually occurs in the third line of folk-song quatrains composed of mâni. It acquires additional shades of meaning through its connection with the varying expressions in the fourth line of the mâni.

Some prayers for reunion occur in the final lines of quatrains and are shaped by the rhyme scheme of the mâni in which they appear. Such prayers are sometimes sung as "Allah bizi kavuştur" ("God, reunite us") and sometimes as "Kavuştur bizi Allah" ("Reunite us, O God").

Some prayers were also found to occur in entirely formulaic stanzas, whereas others contain semantically formulaic expressions.

The prayers concerning this theme identified in the repertoire examined are presented below:

Single-Line Formulaic Prayers	Province / District of Collection	THM Repertoire No.
Geminin ambarına	Ordu / Ünye	4346

[4] For detailed information on forms of formulaicity in mâni, see Derdiyok, 1987, p. 51.

Mum diktim yamdanına[5] ***Mevla'm bizi kavuştur*** Hacılar bayramına[6]		
Ay doğar amber gibi Gün doğar çember gibi ***Allah bizi kavuştur*** Arzu'yla Gamber gibi	Burdur	3963
Kazma vurdum çimene Çimenin çiçeğine ***Allah beni kavuştur*** Yârin güççüceğine	Trabzon / Beşikdüzü	2142
Dereler davşan izi Ayırdı düşman bizi Ayıran düşman olsun ***Kavuştur Mevla'm bizi***	Burdur	3089
Beylik martin duvarda Bir yâr sevdim hovarda ***Allah bizi kavuştur*** Su yolunda pınarda	Kırşehir	630
Sap yükledim kağnıya Çok yalvardım Tanrı'ya ***Mevlâm beni kavuştur*** Gerdanı çifte benliye	Ankara	3860
Gidiyorum elveda Bu can yoluna feda (gel gel gel aman) Kavuşmadık yâr olmaz *Kavuştur bari Hüda* (ayle bir danem ayle)	Kütahya	1604
Prayers in Formulaic Stanzas		
Gidiyorum elveda Bu can yoluna feda Kavuşmadık yâr olmaz ***Kavuştur bari Hüda***	Kütahya	1604
Gidiyorum elveda Bu can yoluna feda Kavuşmadık yâr olmaz ***Kavuştur bari Hüda***	Yöre: Orta Anadolu	2560
Semantically Formulaic Prayers		
Ah elmadan elmadan Bir dal kestim elmadan ***Beni yâre kavuştur*** ***Hüda canım almadan***	Erzincan / Kemaliye	54
Ben gemilan gelemem de Yol yok mudur karadan ***Kavuştursana bizi*** ***Yeri göğü Yaradan***	Rize	2070

Among the examples in the table, the prayer "Mevlâ'm bizi kavuştur / Hacılar bayramına" ("My Lord, reunite us / by the pilgrims' festival") follows the construction "divine name + object + predicate in the optative–imperative mood." The use of kavuştur- ("to reunite") in the second-person singular imperative gives the utterance the surface appearance of a command. Here, however, it conveys a supplication addressed to the Creator rather than an actual command. Functionally, the construction is therefore a prayer.

[5] The word appears to have been recorded erroneously as yamdan in the TRT Repertoire. In the context of the text, the intended word should be şamdan ("candlestick").

[6] Hacılar bayramı ("the pilgrims' festival") is a popular designation for the Feast of Sacrifice (Eid al-Adha) (https://sozluk.gov.tr/).

In "Allah bizi kavuştur / Arzu'yla Gamber gibi" ("God, reunite us / like Arzu and Gamber"), the prayer formula is expanded through a comparison with the protagonists of a folk romance. The expression "Arzu'yla Gamber" in the text is a regional rendering of the names "Arzu ile Kamber," who represent the lovers of folk narratives. In folk culture, Arzu and Kamber symbolize lovers who wish to be reunited. The prayer "Allah bizi kavuştur" constitutes an independent and complete formula. The comparative phrase "Arzu'yla Gamber gibi" extends the formula's semantic scope by specifying how the desired reunion is to occur.

In "Allah beni kavuştur / Yârin güçcüceğine" ("God, reunite me / with my dear little beloved"), unlike the other examples, the pronoun ben ("I") replaces biz ("we"): Allah + beni + kavuştur ("God + me + reunite"). The form beni ("me") foregrounds the individual position of the person uttering the prayer. Although the wish for reunion implies a desire for mutual togetherness, the discourse is constructed around the lover's personal affection and longing. "Yârin güçcüceğine" is a regional phonological and dialectal form of "yârin küçücüğüne" ("with the dear little beloved"). This diminutive has an affective function, expressing intimacy, love, and tenderness. The reference to the beloved through a regional term of endearment gives the prayer formula an intimate and distinctly local quality.

In the lines "Ayıran düşman olsun / Kavuştur Mevlâ'm bizi" ("May whoever separates us be an enemy / Reunite us, my Lord"), a curse and a prayer occur in succession. "Ayıran düşman olsun" is a curse directed at the person or persons responsible for the separation. The predicate olsun carries a third-person singular imperative–optative meaning. The target of the curse is not explicitly named but remains unspecified through the participle ayıran ("whoever separates"). The utterance thus becomes a general formula that may be directed at anyone who separates lovers, rather than solely at a particular individual. In the subsequent prayer, "Kavuştur Mevlâ'm bizi," the usual word order is inverted, with the predicate placed first. Whereas the canonical order would be "Mevlâ'm bizi kavuştur," the folk song's use of "Kavuştur Mevlâ'm bizi" emphasizes the wish for reunion and the verb kavuştur-. In these lines, the person who separates the lovers is cursed, while God is asked to end their separation. The opposition between "separating" and "reuniting" is thereby foregrounded.

The examples following these lines likewise appeal to God for help in reuniting the lover with the beloved. In some examples, the prayers also specify the place of reunion ("su yolunda pınarda": "by the spring along the water path"), its timing ("Hüda canım almadan": "before God takes my life"), or an attribute of the beloved ("gerdanı çifte benliye": "the one with two beauty spots on the neck"). The designations Allah, Mevlâ, Hüda, Tanrı, and Yeri göğü Yaradan ("the Creator of earth and sky") all refer to the same addressee while enriching the texts' vocabulary.

2. Formulaicity in Lovers' Self-Directed Curses

Folk songs contain indications that the beloved has been offended by the lover's words. In such circumstances, the lover regrets what they have said and expresses this remorse through the self-directed curse "Lâl olsun/ola benim dilim" ("May my tongue become mute"). This curse becomes formulaic, constituting a single line of a mâni in various regions, and is commonly used in connection with the line "Ne dedim de darıldın" ("What did I say to offend you?"). Examples of folk songs containing this construction are presented below:

Single-Line Formulaic Curses	**Province / District of Collection**	**THM Repertoire No.**
Mendilim dilim dilim (mendi mendi de mendi mendili sevdi) Geliyor benim gülüm (mendi mendi de mendi mendili mendi) Ne dedim de darıldın (mendi mendi de mendi mendili sevdi) ***Lal olsun ağzım dilim*** (mendi mendi de mendi mendili mendi)	Van / Erciş	1635
Odaya serdim kilim (livan oy) Gel otur benim gülüm (livan oy) Ne dedim neden küstün (livan oy) ***Lâl olsun benim dilim*** (livan oy)	Erzurum / Aşkale	181

Karanfil oylum oylum (yandım aman aman) Geliyor selvi boylum (yareli gönlüme deyme) Ne dedim neden küstün (yandım aman aman) ***Lâl ola benim dilim*** (yareli gönlüme deyme)	Elazığ	3083
Gün getti değdi[7] tara[8] Eyil reğri duvara ***Ağzım dilim kurusun*** Ne dedim değdi yara	Kars	2120
Portakal dilim dilim Gel otur benim gülüm Ne dedim niye küstün ***Lâl olsun benim dilim***	Şanlıurfa	89

In the examples presented, the single-line formulaic curses "lâl olsun/ola (benim) dilim" ("May [my] tongue become mute") and "ağzım dilim kurusun" ("May my mouth and tongue wither") express remorse for words that have offended or hurt the beloved. The curse is directed at the speaker's own mouth and tongue, perceived as the source of the utterance, rather than at the other person. As a self-directed curse, the formula thus powerfully expresses the lover's sense of guilt and desire for reconciliation. The lines, repeated across different regions with minor lexical and expressive variations, constitute parallel texts or variants of the same traditional construction. The placement of the curse formula in the final line of folk-song stanzas intensifies the meaning while also establishing formal and thematic coherence between stanzas.

3. Formulaicity in Prayers for Newlyweds

The prayers in this section are formulaic expressions conveying good wishes for married life, adopted by the community and transmitted across generations. They are used particularly during rites of passage such as henna nights, weddings, and bridal farewells. All the expressions in these texts are organized around wishes for "blessedness, good fortune, happiness, harmonious married life, health, and well-being."

Formulaic constructions occur predominantly in henna songs. The application of henna is one of the significant marriage rituals within rites of passage. During the ritual, songs containing formulaic prayers are sung to the bride or groom. The most common formulaic blessing in henna songs is "Kınan kutlu olsun" ("May your henna be blessed"), frequently sung in the refrain. This prayer is generally preceded by expressions such as "Ay gelin ay gelin," "ay gelin a gardaş," "ay oğlan a gardaş," "yaren," "gelin," "a bacım," "gız anam," and "düğün." In certain regions, the prayer was also found in various quatrains praising the bride's headdress and in formulaic stanzas.[9]

Formulaic prayers formed with the third-person singular imperative or optative inflection of olmak ("to be") are widespread. Examples include "Mübarek olsun" ("May it be blessed"), "dilin tatlı olsun" ("May your speech be sweet"), and "şen olsun" ("May it be joyful").

Semantically formulaic prayers were also identified in which various lexical expressions convey wishes for young women's happiness and peace in the households they will establish.

Some examples concerning this theme from the repertoire are presented below:

Single-Line Formulaic Prayers	**Province / District of Collection**	**THM Repertoire No.**
Ay gelin a gardaş ***gınan gutl'olsun*** El oğlu yanında ***dilin datl'olsun*** (Bağlantı Bölümü)	Muğla / Fethiye	3460

[7] değdi: A word used in the sense of "touched" or "hurt."
[8] tar: Henhouse.
[9] For detailed information on henna songs sung in Türkiye and traditions of henna application, see Yılmaz, 2010, pp. 117–218.

Yürüyün güzeller Aydın eline Kemer olup sarılsam yârin beline Ay oğlan a gardaş ***gınan gutlu olsun*** Amin den arkadaşlar bize de gelsin (Bağlantı Bölümü)	Afyon / Dinar	899
Ay gelin ay gelin ***gınan gutlu olsun*** Ay gelin ay gelin uğurlar olsun	Isparta / Senirkent	1937
Getirin eleği giydirin yeleği ***Mübarek olsun*** a kirve gelinle güveyi	Şanlıurfa	1586
Deyirem ay gız toyun ***mübarek olsun*** Sağdıcı solducu mirim var olsun	Kars	1593
Kalıplaşmış Bentlerdeki Dualar		
Atladım gittim eşiği ***Sofrada goydum gaşığı*** ***Büyük evin yakışığı*** ***Gız anam gınan gutl'olsun***	Kayseri / Tomarza / Toklar Nahiyesi	3785
Atladı çıktı eşiği ***Sofrada kaldı kaşığı*** ***Kızlar evin yakışığı*** ***Kız anam gınan kutlu olsun*** ***Geçimin baldan tatlı olsun***	Afyon / Sincanlı	3729
Çattılar ocak taşını ***Vurdular düğün aşını*** ***Anan silsin göz yaşını*** ***Gelin (düğün) kınan kutlu olsun***	Manisa	2874
Çattılar gazan daşını ***Kurdular düğün aşını*** ***Yaktılar kızın başını*** ***Gız anam kınan kutl'olsun*** **Geçimin baldan datl'olsun**	Afyon / Sincanlı	3729
Şen anam ***şen babam evin şen olsun*** İşte geldim ***gidiyorum haberin olsun*** (Bağlantı Bölümü)	Sivas / Ulaş	709
Şen babam evin şen olsun ***Gidiyorum haberin olsun*** (Bağlantı Bölümü)	Aydın / Nazilli	3455
Semantically Formulaic Prayers		
Evlerinin önü iğde İğdenin dalları yerde Mevlam düşürmesin derde Gelin (düğün) kınan kutlu olsun	Manisa	2874
Ağlama (da) gınan kutl'olsun Sağdığın inek sütl'olsun Gız anam (da) gınan kutl'olsun Vardığın yerler kutl'olsun	Nevşehir / Hacıbektaş / Ilicek Köyü	157
Gızın bahtı ağ olsun Gohumları[10] sağ olsun Gızın gettiği yollar Görüm çın çırağ[11] olsun	Azerbaycan	2842

[10] gohum: Relative.
[11] çın çırağ: An expression meaning "bright" or "illuminated."

Expressions such as “Gınan/kınan kutlu olsun” (“May your henna be blessed”), “uğurlar olsun” (“May good fortune attend you”), “toyın mübarek olsun” (“May your wedding be blessed”), and “gelinle güveyi mübarek olsun” (“May the bride and groom be blessed”) are based on the “noun + adjective + olsun” construction, a common prayer formula in Turkish. Here, olsun, the third-person singular imperative–optative form of the verb, expresses a positive wish concerning the future.

The lines “Büyük evin yakışığı / gız anam gınan gutl’olsun” and “kızlar evin yakışığı / kız anam gınan kutlu olsun” represent different variants of the same conceptual and expressive pattern.[12] Elements of domestic life, such as the threshold, dining spread, spoon, and hearth, symbolize the bride’s departure from her parental home and transition to a new family setting. The expression “kınan kutlu olsun” (“May your henna be blessed”) at the end of the stanzas serves as a formal element that brings the varying lines to a shared conclusion.

In the prayer “Geçimin baldan tatlı olsun” (“May your married life be sweeter than honey”), the wish for a peaceful and harmonious marriage is given concrete expression through the sweetness of honey. This expression rests directly on a formulaic comparison. Because honey evokes sweetness and abundance in Turkish culture, it becomes a symbol of positive expectations for family life.

The line “Mevlam düşürmesin derde” (“May my Lord spare you distress”) follows the “divine name + negative imperative–optative” construction. The predicate düşürmesin expresses the wish that harm and hardship should not occur. Although formally negative, such expressions function pragmatically as positive prayers. The use of Mevla indicates that the fulfilment of the wish is entrusted to divine will.

The prayers examined in this section are organized around traditional Turkish wish formulas such as “kutlu/mübarek/uğurlu/tatlı/şen/sağ olsun” (“may [it/they] be blessed/fortunate/sweet/joyful/healthy”) and “derde düşürmesin” (“may [God] spare [you] distress”). Formulaicity is not confined to the repetition of particular sequences of words; it also emerges within established cultural semantic domains such as “ak baht” (“bright fortune”), “tatlı geçim” (“harmonious married life”), “şen ev” (“a joyful home”), “aydınlık yol” (“a bright path”), and “derde düşmeme” (“freedom from distress”). Oral transmission gives rise to phonological and lexical variants. These expressions are formulaic cultural linguistic units reflecting Turkish society’s expectations of happiness, abundance, health, harmony, and continuity within marriage.

4. Formulaic Curses Directed at Nature and Animate and Inanimate Entities

Curses were found to be uttered in response to suffering, hardship, death, and separation. In these circumstances, individuals experiencing helplessness resort to curses to alleviate their pain. Although curses are directed primarily at the entities responsible for a person’s suffering, they are sometimes directed at inanimate entities in nature. In such cases, individuals appear to select natural entities that they perceive as experiencing suffering similar to their own.

Formulaicity occurs most frequently in curses directed at family elders who separate lovers or create difficulties for them. Some examples concerning this theme are presented below:

Single-Line Formulaic Curses	**Province / District of Collection**	**THM Repertoire No.**
Anan baban kör ola Seni verdi Hizan’a	Ağrı	2094
Kör olası anaları (boylarına gurban) Vermiyor ki sevdiğine (huylarına hayran)	Adıyaman	2945
İki Dizelik Kalıplaşmış Beddualar		
Uzun kavak **s**allanacak dalın kurusun Suya düşen yapracağı suda çürüsün Evvel benim idin güzel şimdi kiminsin	Rumeli / Üsküp	3279
Uzun kavak dalın malın kurusun	Kırklareli	462

[12] Variation here refers to a sentence changing its form without altering its meaning or function. For detailed information on the subject, see Karaağaç, 2013, p. 268.

Yaprakların suda muda çürüsün Herkes sevdiğini alsın yürüsün		
Yaha ulu kavak dalın gurusun (ya ha ulu kavak) Dökülsün yaprağın suda çürüsün	Nevşehir / Ürgüp	1811
Nazlı kavak (aman) hep dalların kurusun Dökülsün yaprakların sularda çürüsün Beni yârdan (aman) ayıranlar sürünsün	Giresun	2325
Garşıda oturanlar (aman) Derdimi artıranlar ***Cennet yüzü görmesin*** (aman) ***Aramazı senin ile bozanlar***	Uşak	3713
Three-Line Formulaic Curses		
Sıra sıra kazanlar (aman) Kara yazı yazanlar ***Cennet yüzü görmesin* (aman)** ***Aramızı bozanlar***	Muğla	95
Kara kara kazanlar (oy oy) Kara yazı yazanlar (oy oy) ***Cennet yüzü görmesin*** (Şakire'm) ***Aramızı bozanlar***	Rumeli	266
Curses in Formulaic Stanzas		
Kızılırmak parça parça olaydın Her parçası bir diyarda kalaydın Sen de benim gibi yârsız olaydın	Nevşehir	2412
Kızılırmak parça parça olasın Her parçanı bir diyara salasın Sen de benim gibi yârsız kalasın	Sivas	428
Elimi salladım deydi dikene İlahi kayınbaba ömrün tükene İntizar ederim burçak ekene	Yozgat	792
Elimi salladım deydi dikene İntizar eyledim (yâr yâr) burçak ekene İlahi kaynana ömrün tükene	Tokat / Sivas	791
Sabahınan kalktım elimi salladım deydi dikene İntizâr ederim (vay vay) burçak ekene İlahi gaynana ömrün tükene	Ankara	2455
Anlamsal Kalıplaşmış Beddualar		
Bu yalancı dünyada Alamadum ahumi ***Kız ananınan baban*** ***Çeksinler günahumi***	Rize	2071
Yak ateşi ateşi Kızsun ocağun taşı ***Ateşlerden çıkmasun*** ***E kiz babanun başı***	Rize	4034
Kestum kızıl ağaci Yapacağım terazi ***E gız senun babani*** ***Tutsun sara marazi***	Trabzon	193

In some of the examples presented, the curse is directed not at the beloved but at the mother, father, mother-in-law, or father-in-law believed to prevent the lovers' reunion. These expressions thus constitute an indirect verbal response to the traditional family authority that shapes marriage arrangements, as well as an expression of individual anger. The helplessness resulting from the lover's inability to attain reunion is articulated through curses targeting family elders' bodily integrity, health, lifespan, and condition after death.

In "Anan baban kör ola / Seni verdi Hizan'a" ("May your mother and father go blind / They gave you away to Hizan"), kör ola is a formulaic curse wishing the loss of the parents' sight. The curse is motivated by the beloved's being given in marriage to someone who is unwanted or considered unsuitable.

In the lines "Kör olası anaları (boylarına gurban) / Vermiyor ki sevdiğine (huylarına hayran)," the curse targets mothers who refuse to give their daughters in marriage to the people they love. The form kör olası is one of the participial curse constructions commonly found in dialects of Turkish as spoken in Türkiye. The expression is the nominalized adjectival form of the independent wish kör olsun ("May [they] go blind"). The parenthetical expressions "boylarına gurban" ("I would sacrifice myself for their beauty") and "huylarına hayran" ("I admire their character") are melodic or refrain elements that contrast with the severity of the curse. Admiration for the beloved girl and the negative wish directed at her mother are juxtaposed within the same construction, heightening the emotional tension.

Folk-song texts also contain curses uttered by lovers and their beloveds against parents. These curses arise both from the beloved's parents preventing the lovers' reunion and from the hardship and distress experienced by young people working in fields of bitter vetch planted by their families to earn a living.

In "Elimi salladım değdi dikene / İlahi kayınbaba ömrün tükene / İntizar ederim burçak ekene" ("I swung my hand and struck a thorn / O God, may your life end, father-in-law / I curse whoever sows bitter vetch"), the everyday occurrence of a thorn piercing the hand becomes the immediate occasion for the curse directed at the father-in-law. An associative link is established among the hardship of working in a bitter-vetch field, the physical pain caused by the thorn, and the emotional pain of being unable to attain reunion. In "İlahi kayınbaba ömrün tükene," ilahi is a supplicatory expression asking God to fulfil the wish. "Ömrün tükene" ("May your life come to an end") indirectly articulates a wish for death. In this context, intizar etmek means "to curse" or "to imprecate," rather than "to wait."

The curses in these examples are organized around wishes for harm, including blindness, illness, the curtailment of life, confinement in fire, the burden of sin, and divine punishment. The predominance of mothers, fathers, mothers-in-law, and fathers-in-law among the addressees reveals that the texts' central conflict is between individual love and family authority. Within the social structure, the person uttering the curse expresses through formulaic language a response to family elders whom they cannot openly oppose.

Grammatically, the constructions "kör ola," "ömrün tükene," "ateşlerden çıkmasun," and "sara marazi tutsun" are curse forms conveying third-person imperative–optative meaning: "may [they] go blind," "may your life end," "may [they] never escape the flames," and "may [they] be afflicted with epilepsy," respectively. İlahi emphasizes the expectation that the Creator will fulfil the wish. Forms such as kestum, alamadum, ahumi, ananınan, ocağun, babanun, senun, gız, and gaynana reflect the texts' dialectal features, while repetitions, rhymes, collocations, and interjections facilitate memorization and transmission across generations.

Curses consisting of two complementary lines commonly occur in the final two lines of formulaic mâni quatrains. The curse "Cennet yüzü görmesin / Aramızı bozanlar" ("May those who drive us apart / Never see the face of heaven"), appearing in the third and fourth lines, is sung with additional melodic expressions such as "oy oy," "nazlı yar," or "aman." These quatrains constitute regional and performance-related parallel versions of the same folk-song text. The lines "Cennet yüzü görmesin / aramızı bozanlar" form a religiously grounded formulaic curse directed at third parties who come between the lovers. Its

construction with the negative imperative–optative form -mAsIn expresses the desire that the addressees be deprived of bliss in the afterlife.

The phonological similarity among kazanlar, yazanlar, and bozanlar establishes the rhyme scheme and melodic coherence of the quatrains. Whereas kara kazan ("black cauldron") is a tangible cultural object, kara yazı ("dark destiny") has acquired the figurative meaning of ill fortune or fate. The lines "Karşıda oturanlar / derdimi artıranlar" ("Those sitting across from me / Those deepening my sorrow") identify the targets of the curse more clearly, attributing the speaker's suffering in separation to external intervention.

The alternations "karşıda/garşıda," "kara/kara-gara," and "kazan/gazan" reflect dialectal features involving word-initial voicing from k- to g-. Expressions such as "aman," "oy oy," "Şakire'm," and "nazlı yâr" function chiefly as interjections, forms of address, and refrain elements that complete the melody, intensify emotion, and sustain rhythmic continuity during performance, rather than as central components of the semantic structure. These variants therefore show that, in oral culture, the core curse formula is retained while phonological, lexical, and refrain elements may vary according to region and performer.

5. Formulaicity in Curses Uttered in Response to Failed Reunion with the Beloved

These curses occur in folk songs constructed around the formulaic lines "Allah da seni yaksın" ("May God burn you too") and "Pul pul olsun dökülsün / Seni öpen dudaklar" ("May the lips that kiss you / Flake and fall away"). They serve as formulaic linguistic expressions of a desire for revenge in response to the emotional devastation caused by the beloved. Some examples identified in this context are presented below:

Curses in Formulaic Stanzas	**Province / District of Collection**	**THM Repertoire No.**
Köprünün altı diken (le le türkmeno) Yaktın beni gül iken (emmoğlu) ***Allah da seni yaksın*** (le le türkmeno) Üç günlük gelin iken (emmoğlu)	Ankara	152
Köprünün altı diken (Zöhrem) yaktın beni gül iken ***Allah da seni yaksın*** (Zöhrem) üç günlük gelin iken	Bayburt	860
Köprünün altı diken (uy aman nazlı yâr) Yaktın beni gül iken (hele hele nazlı yâr) ***Allah da seni yaksın*** (uy aman nazlı yâr) Üç günlük gelin iken (hele hele nazlı yâr)	Doğu Anadolu	1225
Köprünün altı diken (aman) Yaktın beni gül iken ***Allah da seni yaksın*** (aman) Üç günlük gelin iken	Afyon	1889
(uy uy uy uy) Köprünün altı diken (uy uy uy uy) Yakma beni gül iken (uy uy uy uy) ***Allah da (Mevlam da) seni yaksın*** (uy uy uy uy) Üç günlük gelin iken	Sivas / Suşehri	2673
Köprünün altı diken Yaktın beni gül iken ***Allah da seni yaksın*** Üç yıllık gelin iken	Burdur / Tefenni	2612
Meşelikde yavrum meşelikde Yaktın beni gençlikte	Ordu	3394

Allah da seni yaksın Üç günlük gelinlikde		
Köprünün altı diken (amman) Yaktın beni gül iken (yavrum) ***Allah da seni yaksın*** (amman) Üç günlük gelin iken (yavrum	Yozgat / Akdağmadeni	166
Hey kavaklar kavaklar Yarim şeker ufaklar ***Pul pul olsun dökülsün*** (Of of yarim aman aman) (Gülüm aman aman) ***Seni de öpen dudaklar***	Çorum / İskilip	4406
Ey sokaklar sokaklar Yârim şeker ufaklar **(da vay)** ***Pul pul olsun dökülsün*** ***Seni öpen dudaklar*** (da)	Afyonkarahisar	2258
Semantic Formulaicity		
(hey hey) Ardıç ağacından biten budaklar ***Yaralansın seni öpen dudaklar*** (aman aman)	Denizli / Acıpayam	160

As these examples indicate, the curses in this section express a wish to take revenge on the beloved. In "Yaktın beni gül iken / Allah da seni yaksın / Üç günlük gelin iken" ("You burned me when I was a rose / May God burn you too / When you have been a bride for only three days"), yakmak ("to burn") is first used figuratively to mean "to cause suffering" or "to devastate" and then within a wish for divine punishment. A semantic parallel is thereby established between the act and its retribution. Expressions such as "gül iken," "gençlikte," and "üç günlük/üç yıllık gelin iken" ("when [I/you] was/were a rose," "in youth," and "when [you] had been a bride for three days/three years") foreground the harm experienced during the most beautiful and vulnerable period of a person's life.

Variations across different performances of the quatrain, including "Allah da / Mevlâm da seni yaksın," "yaktın / yakma beni," "üç günlük / üç yıllık gelin iken," and "köprünün altı diken / meşelikte," are typical examples of variation in oral culture. Elements such as "Le le Türkmeno," "emmoğlu," "Zöhrem," "nazlı yâr," "aman," and "yavrum" are refrain expressions that serve melodic, rhythmic, and vocative functions without directly contributing to the core meaning of the curse.

In "Ardıç ağacından biten budaklar / Yaralansın seni öpen dudaklar" ("Branches growing from the juniper tree / May the lips that kiss you be wounded"), the rhyme established through the phonological similarity of budaklar and dudaklar reinforces the curse's memorability and formulaicity. By wishing harm upon the lips that touch the beloved, "Yaralansın seni öpen dudaklar" gives concrete expression to jealousy through a particular bodily organ.

B. Formulaicity in Prayers and Curses Organized around a Specific Structure

Since the principal purpose of prayers and curses is the fulfilment of a wish, these constructions require a verb that expresses the desired outcome. The verbs ol- ("to be"), ver- ("to give"), eyle- ("to do"), bul- ("to find"), al- ("to take"), and kal- ("to remain") were found to be commonly used in folk songs. These verbs become formulaic through their combination with religious forms of address; necessitative, optative, imperative, and conditional mood markers; negation; and adjectival suffixes.

Some examples identified in this context are presented below:

The "Mevlam / Allah … ver/versin; eyle/eylesin" Construction	**Province of Collection**	**THM Repertoire No.**	**Type**
Mevlam sabur ver şevki kuluna (a leylim) Dağlar daldadır gözüm yoldadır (vay beni ben ölem)	Elazığ	194	Dua

Mevlam yardım eylesin Sevdalı kullarına	Trabzon	4016	Dua
Mevlam sabırlar versin Hasiretlik çekene	Antalya	3759	Dua
Mevlam sabırlar versin Yârinden ayrılmışa	Erzurum	1219	Dua
O da bize himmed etsin oğul oğul Allah sana ömür versin oğul oğul	Kastamonu	3514	Dua
Allah nasip eylesin (aman aman) Boynu gıravatlıya	Çanakkale	3672	Dua
Elmadan kırmızı pamuktan beyaz Ver Allah bir güzel gönlüm eyleyim	Ege	1619	Dua
Kadir Mevlâm senden bir dileğim var Beni muhannete muhtac eyleme Yedi deryalara gark eyle beni Yine muhannete muhtac eyleme	Erzincan	4438	Dua
Mevlam yardım eylesin Sevdalı kullarına	Trabzon	4016	Dua
Ben varmam inekliye Yoğurdu sinekliye Allah nasip eylesin Omuzu tüfekliye	Burdur	493	Dua
O da bize himmed etsin oğul oğul Allah sana ömür versin oğul oğul	Kastamonu	3514	Dua
Kısmet eyle ya Mevlâ bize Kâbe'yi Nasib eyle ya Mevlâ varup gelmeyi	Karabük	2293	Dua
The "Allah'ından bulası" Construction			
Al yazmanın oyası Yüzüne vurdu boyası Alcam dedi almadı ***Allah'ından bulası***	Isparta / Gönen	2829	Beddua
Al yazmanın oyası Alnıma vurdu boyası Alıcem diye kandırdı ***Allah'ından bulası***	Muğla / Ula	1064	Beddua
Sarı yazma oyası Kaşa vurmuş boyası Zalım sana ne yaptım ***Allah'ından bulası***	Ankara	3195	Beddua
Mendilimin oyası Soluverdi boyası Civan ömrüm çürüttü ***Allah'ından bulası***	Eskişehir	2781	Beddua

Mavi kırebimin[13] oyası Başıma vurdu boyası Alcem dedi de almadı ***Allah'ından bulası***	İzmir / Uzundere	1051	Beddua
Ardıçtandır guyuların govası Suya goyvermeyor (da) kızın gavur anası Ne ettim de aldandım (aman) ***Allahı'ndan bulası***	Isparta	893	Beddua
The "… -ası, -esi; -asın, -esin" Construction			
Şen kalasın İstanbul (oy nanana) Yâr görmedim doyunca (oy nanana)	Erzincan	1078	Dua
Ela gözlü nazlı dilber Sen de olasın (da) benim gibi Boynun eğri zülfün sökük Sen de olasın (da) benim gibi	Sivas	4054	Beddua
Dilerim ben Allah'tan Benim olasın sen de	Ankara	3970	Dua
Selânik Selânik viran olasın (amman) Taşını topracığını seller alsın Sen de benim gibi yârsız kalasın (amman)	Rumeli	2661	Beddua
Benim düştüğüm gibi (canım oy dilber) Pencereden düşesin (dilber oy dilber)	Van	689	Beddua
Zalım sana ne yaptım Allah'ından bulası	Ankara	3195	Beddua
Testiyi aldım ana Çeşmeye vardım ana Yıkılası çeşmede Mendilim kaldı ana	Erzurum	3750	Beddua
Kör olası anaları (boylarına gurban) Vermiyor ki sevdiğine (huylarına hayran)	Adıyaman	2945	Beddua
The "-masın, -mesin" Construction			
Şu gurbeti icad eden onmasın Ay doğsun üstüne (ömrüm) güneş doğmasın Vursun felek sillesini kalkmasın	Sivas	1460	Beddua
Bahçende gülün bitmesin Dalında bülbül ötmesin Doktor (tabib) kapından gitmesin Sen de olasın (da) benim gibi	Sivas	4054	Beddua
Seni uçuranlar murad almasın Kim seni uçurdu yuvandan dilber	Malatya	2854	Beddua
Yak ateşi ateşi Kızsun ocağun taşı Ateşlerden çıkmasun E kiz babanun başı	Rize	4034	Beddua

[13] kırep: A type of fine fabric woven from highly twisted yarn (crêpe).

Murad alıp gülmesin (oy oy) Beni yârimden eden	Diyarbakır	3726	Beddua
The "-ma, -me" Construction			
Noksani'yem yüzüm kara Mürvet ettim durdum dara İlahi yandırma nara Dem bu dem saat bu saat	Erzincan	3663	Dua
Sabahın yemişi bir tane elma İlahi canım al yârimi alma (ay Osman)	Kuzeydoğu Anadolu	597	Dua
(uy uy uy uy) Köprünün altı diken (uy uy uy uy) Yakma beni gül iken (uy uy uy uy) Allah da (Mevlam da) seni yaksın (uy uy uy uy) Üç günlük gelin iken	Sivas	2673	Beddua
The "-sın, -sin, -sun, -sün" Imperative Construction			
Yaha ulu kavak dalın gurusun (ya ha ulu kavak) Dökülsün yaprağın suda çürüsün (dökülsün yaprağın)	Nevşehir	1811	Beddua
Kestum kızıl ağaci Yapacağım terazi E gız senun babani Tutsun sara marazi	Trabzon	193	Beddua
Yema kara kirezi Kararacak ellerun Bakar bana gülersun Çıksun ha o gözlerun	Karadeniz	3167	Beddua
Anam verdiler beni Bir yaylalı uşağa Gebersun koyunları Yarum gelsun aşağa	Karadeniz	3155	Beddua
The "-e, -a" Optative Construction			
Sabahınan kalktım elimi salladım deydi dikene İntizâr ederim (vay vay) burçak ekene İlahi gaynana ömrün tükene	Ankara	2455	Beddua
Tanrım bir bulut gönder (ölem yâr canım yâr ninne yâr) Yarıma gölge ola (ölem yâr canım yâr ninne yâr)	Erzincan	4032	Dua
Kalmıya kalmıya âhım kalmıya Meni yârdan eden mıraz almıya	Şanlıurfa	78	Beddua
The "Ya … ya …" Construction			
Acep kime arz eylesem halimi Mevlam kurtar ya al benim canımı Nice giydin bana Tanrı zalimi Mevlam kurtar ya al benim canımı	Konya	Belirtilmemiş	Dua/Beddua
Ay doğar bedir Allah (tu) Bu sevda nedir Allah Ya benim muradım ver (tu) Ya beni öldür Allah	Diyarbakır	495	Dua/Beddua
The "İlahi … olsun; İlahi … +eyle; İlahi … +ma" Construction			
Gider isen uğurlar olsun Dağlar daşın yolun olsun (gel gel gel aman)	Kütahya	1604	Beddua

Benden başka yâr seversen İlahi gözün kör olsun (ayle bir danem ayle)			
Ya İlahi kerem sen de Düşkün kula nazar eyle	Malatya	194	Dua
Noksani'yem yüzüm kara Mürvet ettim durdum dara İlahi yandırma nara Dem bu dem saat bu saat	Erzincan	3663	Dua
Sabahın yemişi bir tane elma İlahi canım al yârimi alma (ay Osman)	Kuzeydoğu Anadolu	597	Dua

In the folk-song texts examined, prayers and curses are formed through particular mood suffixes, non-indicative moods, religious forms of address, and formulaic syntactic constructions.

Prayers formed with the "Mevlâm/Allah … ver/versin; eyle/eylesin" construction are among the clearest and most direct examples of prayer utterances. At the centre of this construction are vocative or subject elements denoting divine power, such as *Allah, Mevlâ*, and *Kadir Mevlâ* ("the Almighty Lord"), together with verbs expressing wishes, such as *ver-* ("give"), *eyle-* ("do"), *nasip eyle-* ("grant"), *yardım eyle-* ("help"), and *sabır ver-* ("give patience"). Through repetition in the texts examined, "Allah'ından *bulası*" has become a formulaic curse unit. Its predicate, *bulası*, consists of the verb *bul-* with *-ası/-esi*, a suffix originating as a future participial marker. The construction means "May [they] receive from God the recompense for what [they] have done." Although participial in origin, *-ası/-esi* functions in these constructions as a curse morpheme expressing the speaker's negative wish. In "yıkılası çeşme" ("the fountain that may be destroyed") and "kör olası analar" ("mothers who may go blind"), the suffixed words have the appearance of participles modifying the associated nouns and convey the curse meanings yıkılsın ("may it be destroyed") and kör olsun ("may they go blind"). The forms -asın/-esin are created by adding the optative suffix -a/-e and the second-person singular suffix to the verb. Depending on the addressee and the positive or negative nature of the wish, this construction may convey either a prayer or a curse. "Şen kalasın İstanbul" ("May you remain joyful, Istanbul") and "benim olasın sen de" ("May you too be mine") express positive wishes, whereas "sen de olasın benim gibi" ("May you too become like me"), "yârsız kalasın" ("May you be left without a beloved"), and "pencereden düşesin" ("May you fall from the window") function as curses in context. Curse constructions with -masın/-mesin combine the negative suffix -ma/-me with the third-person imperative suffix: "verb root/stem + -ma/-me + -sın/-sin." Although formally inflected in the third-person imperative, these predicates function as wishes that someone be deprived of positive conditions such as well-being, health, peace, happiness, or the fulfilment of a desire. The verbs onmasın ("may [they] not prosper"), kalkmasın ("may [they] not rise"), bitmesin ("may [it] not grow"), ötmesin ("may [it] not sing"), murat almasın ("may [they] not attain their desire"), and gülmesin ("may [they] not laugh") express wishes for deprivation and punishment directed at an unwelcome person. In prayer formulas formed with the negative imperative construction -ma/-me, this suffix functions as the marker of the second-person singular negative imperative, and the construction expresses a supplication formulated in negative terms. The line "İlahi canım al, yârimi alma" ("O God, take my life, but do not take my beloved") juxtaposes an affirmative request and a negative request. In the group of curses formed with the third-person imperative -sın/-sin/-sun/-sün, the predicates take the third-person imperative suffix. Here, rather than issuing a direct command, the suffix expresses a strong wish for an event to occur. The verbs' reference to harm or destruction, as in kurumak ("to wither"), dökülmek ("to fall away"), çürümek ("to rot"), hastalığa tutulmak ("to be afflicted with illness"), gözü çıkmak ("to lose an eye"), gebermek ("to drop dead"), and yanmak ("to burn"), gives these expressions their force as curses. In prayers and curses formed with the optative -a/-e, the verbs take the optative suffix -a/-e. The third-person reference of the wish becomes apparent through context without the use of an additional person suffix. Prayer formulas employing the alternative construction "ya … ya …" are formed with this conjunction, which links two alternatives of equal syntactic status. In "Mevlâm kurtar ya al benim canımı" ("My Lord, save me or take my life") and "Ya benim muradım ver / Ya beni öldür Allah" ("Either grant my desire / Or kill

me, O God"), the speaker does not wish their distress to continue and prays either for the fulfilment of the wish or for the taking of their life.

C. Prayers and Curses Composed of Formulaic Words

Positive and negative wishes in folk songs were sometimes found to become formulaic through lexical items other than the verb itself. These include formulaic words such as inşallah ("God willing"), onmak/onmamak ("to prosper/not to prosper"), dilerim ("I wish"), and yaşa ("may you live"). They may be used independently or together, or may combine with verbs or nouns to form a meaningful prayer or curse.

Verbs used with inşallah and dilerim generally form prayers when inflected in the aorist, whereas constructions in which these words are used with verbs inflected in the imperative form curses.

Examples organized around yaşa are formulaic constructions functioning as blessings (alkış) that express a wish for the addressee's long life. At the centre of the construction is yaşa, the second-person singular imperative of *yaşamak* ("to live"). In these examples, the mood departs from its grammatical meaning and becomes a formulaic expression conveying a wish or blessing.

Although onmak means "to experience good fortune, attain happiness, or find peace," in the examples presented in the table it occurs predominantly in curse formulas, in forms expressing negative wishes, such as onmasın, onmaya, and ondurmasın. The word thus functions less as an independent verb than as a traditional curse formula meaning "may [they] never experience good fortune."

Some examples from the repertoire illustrating this theme are presented below:

Formulaic Expressions Based on Inşallah **The "İnşallah … / … inşallah" Construction**			
İnşallah kavuşurum Gerdanı beyaza ben	Ordu	406	Dua
Bizim evde gelin yok Sen olursun ***inşallah***	Giresun	122	Dua
Aynan düştü al gelin Yanakların bal gelin ***İnşallah*** kocan ölür Sende bana kal gelin	Nevşehir / Ürgüp	4266	Beddua
Formulaic Expressions Based on Onma			
Yaylanın dudiyesi Açmadan guriyesin Niye almadın beni Allah ***ondurmiyesi*** (de) (Allah ***ondirmi***)	Giresun / Görele	3859	Beddua
Şu gurbeti icad eden ***onmasın*** Ay doğsun üstüne (ömrüm) güneş doğmasın Vursun felek sillesini kalkmasın Hele nenni nenni de nenni dur nenni	Sivas/Divriği	1460	Beddua
İlahi ***onmaya*** yârdan ayıran (oy) Bahçede bülbüller ötüyor uyan (oy) Kula gölge ise allah'a ayan (oy) Senden ayrılalı gülmedim dostum	Sivas / Yıldızeli	1442	Beddua
Şu dağların çiçekleri solmasın Kavuşmamız kıyamete kalmasın Seni benden ayıranlar ***onmasın***	Rumeli	2921	Beddua
Şu dağların (aman) çiçekleri solmasın (aman) Kavuşmamız kıyamete kalmasın	Manisa	58	Beddua

Seni benden (aman) ayrılanlar ***onmasın*** (aman) Ufacık fidan boylum yosmam senden ayrılamadım			
Beni mecnun etti ***onmasın*** leyla Hal böyle böyle var dosta söyle (Bağlantı)	Erzincan	2140	Beddua
Formulaic Expressions Based on Yaşa **The "… yaşa" Construction**			
Davulumun üstü (de) tura Aradım geldim sora sora Fahri efendi'min hanesi bura Aslan beyim (de) sen binler ***yaşa*** İşte geldim koşa koşa Ayağımda vurdum taşa İki gözüm ratip efendi Sen bu hânede binlerce ***yaşa***	İzmir / Tire	134	Dua
Davulumun ipi tura Şişti kolum vura vura Aslan Beyin konağı da bura Aslan Beyefendi binler ***yaşa*** Saat üçte çıktım yola Selam verdim sağa sola Bahşişimi çabuk yolla Aslan Beyefendi binler ***yaşa***	Antalya / Akseki	233	Dua
Atımı bayledim dalikli taşa On iki kaymakam bir Kemal Paşa Yaşa kemal paşa binlerle ***yaşa*** Düşmanları yaydın dağ ile taşa	Rumeli / Selanik / Drama / Kavala	2791	Dua
Formulaic Expressions Based on Dilerim			
Dilerim ben Allah'tan Benim olasın sen de	Ankara	3970	Dua
Munzur Dağı ışıl ışıl ışıldar Geyikleri suya düşmüş mışıldar Yadellere gönül veren gişiler Dilerim ki cehenneme düşeler Düşeler de cızır mızır bişeler	Erzincan / Kemaliye (Eğin)	3638	Beddua
Bunca diyar gezdim gözlerin için Niye küstün bana el sözü için Dilerim Allah'tan sızlasın için Uyan sunam uyan derin uykudan	Erzurum	3163	Beddua

Conclusion

Prayers and curses are formulaic expressions through which individuals articulate positive or negative wishes by entrusting their fulfilment to the Creator's will. Both types of utterance request a future change in circumstances. Whereas prayers seek positive outcomes such as reunion, well-being, success, and protection, curses express negative wishes for harm to an individual or a community. In the folk-song texts examined, prayers centre primarily on the desire for reunion with the beloved, while curses are directed at the individuals or forces that separate lovers. The opposition between reunion and separation

at the heart of these texts therefore determines both the meaning of prayers and curses and the forms of their formulaicity.

The transmission of folk songs across generations within oral culture sometimes results in formulaic prayers and curses being performed with minor formal variations across regions and by different performers. Dialectal features are one source of such variation. The different forms of expression found in prayers and curses nevertheless demonstrate that these formulas remain in use by adapting to local dialects and performance conditions.

Formulaicity is the process by which verbal units established in a community's collective memory acquire a relatively stable structure through repetition in response to a particular communicative need. Formulaic expressions are not entirely invariant. While some components remain fixed, others, such as person, time, place, addressee, and the subject of the wish, may vary. Formulaicity in prayers and curses should therefore be understood through the relationship between an "invariant core" and "variable elements," rather than as absolute fixity. Formulaic prayers and curses may consequently be regarded as cultural linguistic units expressing desired states of affairs.

In folk-song texts, a formula is not entirely invariant in the manner of a fixed formula in written culture. Words, person suffixes, pronouns, and syntax may change while the underlying speech act and core meaning are preserved. The forms "Allah bizi kavuştur" ("God, reunite us"), "Mevlâm beni kavuştur" ("My Lord, reunite me"), and "Kavuştur bari Hüda" ("At least reunite [us/me], O God") differ in surface structure but are equivalent in underlying meaning and function. Formulaicity in oral cultural productions is thus a flexible structure that persists through variation rather than excluding it.

Whereas prayers in folk songs generally become formulaic around positive wishes for the future, all curses become formulaic through utterances arising from the individual's experience of helplessness.

Prayers are more prominent than curses in the texts. This indicates that the primary emotional orientation of folk songs is towards ending separation and attaining reunion with the beloved rather than seeking punishment. Formulaic expressions articulate individual longing through the community's shared vocabulary and traditional modes of expression. Personal experiences of love and separation are thereby transformed into a shared discourse that can be recognized, repeated, and transmitted across generations within oral culture.

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

ANKARA SCIENCE UNIVERSITY

TRT Halk Müziği Repertuvarındaki Dua ve Beddualarda Kalıplaşma

Giriş

İnsanoğlu duygularını, düşünce ve dileklerini çoğunlukla sözle anlatan bir varlıktır. Söz ise anlamlı kelimelerin bir araya getirilmesinden oluşmuş cümleler bütünüdür. Bir sözün hükmünü, o sözü söyleyenin dileği ve sözün bağlamı belirler. Bu bağlamda öznesinin dileğine uygun bir sözde yer, konu ve zaman etkin rol oynar. Örneğin olumlu bir dileğini dile getirmek isteyen kişi, kuracağı cümlede duygularına uygun kelime, kelime türleri veya fiil çekimi kullanabilirse meramını tam olarak ifade edebilir. Fakat her dilde belirli konulardaki dilekleri yansıtan klişe hâlinde kullanılagelmiş kalıplaşmış sözler de bulunur.

Kalıplaşmış sözler, anlatımı güçlendirmek ve geçmişte yaşanmış belirli durumları yansıtmak için kullanılırlar (Aksan, 2015, s. 37). Şekil olarak genellikle değişmeyen kelime veya kelime gruplarından oluşurlar. Bu yapılarda kullanılan kelime veya fiil çekimlerinde kimi zaman küçük değişiklikler olsa da bunlar söylenmek istenen sözün anlamını bozmazlar. Nesilden nesile benimsenerek kullanılan bu yapılar, insana dair duyguları, sosyal, doğal olayları, halkın dehasını ve yaratma kudretini yansıtan zengin dil hazineleridir (Aksoy, 1945, s. 5). Bu nedenle yaygın olarak konuşmalık türlerde[14] kullanılırlar.

Dua ve beddualar anonim halk edebiyatı ürünleri içinde yer alan konuşmalık türlerdendir (Çobanoğlu& Çobanoğlu, 2015, s. 1). Canlı ya da cansız varlıkların iyiliğine ya da kötülüğüne dair dilekleri içerirler. Bu türlerin bazıları kalıplaşmış söz veya hazır söz kalıpları hüviyetindedir.[15] Hazır söz kalıpları, bir başka ifadeyle kalıp sözler ise "*Bir bireye ait olan bir söz öbeği veya cümle*[nin]*, toplumda genel bir kabul görerek yaygınlaşıp genelleş*[mesi] *ve kendisini oluşturan sözlerin niçin bir araya geldikleri*[nin] *unutulmasıyla"* oluşur ve böylece nedensizleşen bir söz öbeği veya cümle *"bir bireye ait olmaktan çıkıp toplumun malı hâline gelir"* (Karaağaç, 2013, s. 516).

Sözün öznesine ve bağlamına göre manzum veya mensur olabilen dualar ve beddualar, müstakil olarak ya da belirli bir sözlü anlatım türünün içinde kullanılabilirler. Ekseriyetle yer aldıkları türlerden biri türkülerdir. Bu yaygınlığın temelinde, zikredilen türlerin insan duygularını ve isteklerini yansıtmaları bulunmaktadır.

Türkiye'de dua ve beddualar üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. [16]Ancak bunların kalıplaşmış söz olarak türkülerdeki yapısını inceleyen müstakil bir çalışma bilinmemektedir. Bu nedenle çalışmada TRT Halk müziği arşivi incelenmiş, zikredilen türlerin, türkülerde nasıl ve hangi yapılarda kalıplaştıkları detaylı bir şekilde analiz edilerek değerlendirilmiştir. Türkülerde hazır söz kalıpları olarak karşımıza çıkan bu yapıların Türkiye'nin sair bölgelerinde nasıl ve ne şekillerde kullanıldıkları gözler önüne

[14] Konuşmalık türler, sözlü gelenek içinde oluşan ve kalıplaşarak dilden dile yayılan deyimler, atasözleri, tekerlemeler, bilmeceler vb. türlere verilen isimdir.

[15] Dua ve beddua terimlerinin tanımları, kökenleri, Anadolu ağızlarındaki karşılıkları ve tarihi süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Kaya, 2003, s. 131, 135, 144; Keskin, 2019: 207-219; Keskin, 2020, s. 1-101.

[16] Konu hakkındaki bazı çalışmalar için bk. Ferzeliyev vd., 1996; Duymaz, 2000; Kaya, 2003; Eke, 2009; Ağca, 2015; Çobanoğlu & Çobanoğlu, 2015, s. 1-32; Keskin, 2020; Saygılı Savaş & Çakır, 2021, s. 852-872; Dikmen&Terkin, 2022, s. 731-761; Çakır, 2024.

serilmiştir. Bahsedilen repertuvardaki 4.491 türkü metni analiz edildikten sonra dua ve beddualar, üç ana başlık altında değerlendirilerek tasnif edilmiştir. Bu bağlamda türkülerdeki kalıplaşmış dua ve beddualaların, belirli bir konu, yapı ve kelime üzerinde kalıplaştıkları tespit edilmiştir. Kalıplaşmanın şekil bakımından kelime, sözcük öbeği, bent, bir, iki veya üç dize şeklinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Yaygın olarak mâni dörtlüklerinden oluşan türkülerde yer alan bu yapılar bilhassa hazır söz kalıpları olarak bazen de kalıplaşmış bir mâninin dizesi/dizeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.[17] Bazı dua ve beddualardaki kalıplaşmalarda ise şekil açısından birkaç kelimede değişiklik olduğu ancak bu değişikliklerin dua ve beddualaların anlamını değiştirmediği belirlenmiştir. Bu türdeki kalıplaşmalara ise çalışmada "anlamsal kalıplaşma" adı verilmiştir. Çalışmadaki şekilsel kalıplaşma türleri, dua ve beddualaların söylendiği konulara göre kendi içinde tasnif edilerek örneklerle açıklanmıştır.

İlgili başlıklar ve bu başlıklar altında değerlendirilen kalıplaşmış yapıların örnekleri ve genel özellikleri ise şöyledir:

A. Belirli Bir Konu Etrafında Şekillenen Dua ve Beddualardaki Kalıplaşmalar

Türküler halk şiirinin üslup özelliklerini yansıtırlar. Halk şiirinde üslubun en önemli unsurlarından biri kalıplaşmadır. Bu şiirlerdeki kalıplaşma yapıları ise kelime, söz öbeği, dize, kimi zaman da bent olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir&Apaydın, 1995, s. 5).

Kalıplaşma türkülerde sıklıkla kullanılan bir yapıdır. Çünkü türküler, sözlü gelenekte bir anda üretilen ve nesilden nesile söz ile aktarılan türlerdir. Dolayısıyla türkünün üreticisi, eserini terennüm ederken özellikle zorlandığı bölümlerde zihnindeki hazır kalıplara başvurur. Kalıplaşmış yapıların akılda tutulması genellikle kolaydır. Bu nedenle türkülerin üretimini ve aktarımını da kolaylaştırır. Dua ve beddualar bu hazır kalıplardandır. Türkü yakıcısı/üreticisi, işlediği konuya, üretim esansındaki zorlanmalara göre belirli dua ve beddualara ihtiyaç duyar. Türkülerde yaygın olarak sevda, ayrılık, ölüm, evlilik ve süreçleri hakkında kalıplaşmış dua ve beddualara başvurulur. Bu bağlamda TRT repertuvarında tespit edilen konular ve bu konular etrafında şekillenen kalıplaşmış dua ve beddualar şunlardır:

1. Kavuşma Dualarındaki Kalıplaşmalar

Türkülerde âşığın, sevdiğine kavuşabilmesi için Allah'a yakardığı görülmektedir. Yakarış genellikle *"Mevla'm/Allah/Hüda, bizi/beni kavuştur"* şeklinde terennüm edilen kavuşma duası ile yapılır. Bu dua hazır söz kalıbı işlevinde, çoğunlukla mânilerden oluşmuş türkülerin üçüncü dizesinde kullanılır. Mâninin dördüncü dizesindeki muhtelif sözlerle bağlanarak yan anlamlar kazanır.

Kavuşma dualarının bir kısmı dörtlüklerin son dizelerindedir ve ait oldukları mâninin kafiye şamasına göre şekillenir. Bu bağlamdaki dualar, bazen "Allah bizi kavuştur" bazen de "Kavuştur bizi Allah" şeklinde terennüm edilir.

Ayrıca bazı duaların tamamıyla kalıplaşmış bentlerde bulunduğu bazılarının da anlam olarak kalıplaşmış ifadeleri içerdiği belirlenmiştir.

İncelenen repertuvarda konu hakkında tespit edilen dualar şunlardır:

Tek Dizelik Kalıplaşmış Dualar	Derlendiği İl / İlçe	THM Rep. No.
Geminin ambarına Mum diktim yamdanına[18] ***Mevla'm bizi kavuştur*** Hacılar bayramına[19]	Ordu / Ünye	4346
Ay doğar amber gibi Gün doğar çember gibi ***Allah bizi kavuştur*** Arzu'yla Gamber gibi	Burdur	3963
Kazma vurdum çimene Çimenin çiçeğine	Trabzon / Beşikdüzü	2142

[17] Mânilerde kalıplaşma şekilleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Derdiyok, 1987, s. 51.

[18] Kelimenin TRT Repertuvarında sehven "yamdan" olarak kaydedildiği düşünülmektedir. Metnin bağlamı dâhilinde kullanılması gereken kelime "şamdan" olmalıdır.

[19] Hacılar bayramı, halk arasında kurban bayramına verilen isimdir (https://sozluk.gov.tr/).

Allah beni kavuştur Yârin güçcüceğine		
Dereler davşan izi Ayırdı düşman bizi Ayıran düşman olsun ***Kavuştur Mevla'm bizi***	Burdur	3089
Beylik martin duvarda Bir yâr sevdim hovarda ***Allah bizi kavuştur*** Su yolunda pınarda	Kırşehir	630
Sap yükledim kağnıya Çok yalvardım Tanrı'ya ***Mevlâm beni kavuştur*** Gerdanı çifte benliye	Ankara	3860
Gidiyorum elveda Bu can yoluna feda (gel gel gel aman) Kavuşmadık yâr olmaz *Kavuştur bari Hüda* (ayle bir danem ayle)	Kütahya	1604
Kalıplaşmış Bentlerdeki Dualar		
Gidiyorum elveda Bu can yoluna feda Kavuşmadık yâr olmaz ***Kavuştur bari Hüda***	Kütahya	1604
Gidiyorum elveda Bu can yoluna feda Kavuşmadık yâr olmaz ***Kavuştur bari Hüda***	Yöre: Orta Anadolu	2560
Anlamsal Kalıplaşma Niteliğindeki Dualar		
Ah elmadan elmadan Bir dal kestim elmadan ***Beni yâre kavuştur*** ***Hüda canım almadan***	Erzincan / Kemaliye	54
Ben gemilan gelemem de Yol yok mudur karadan ***Kavuştursana bizi*** ***Yeri göğü Yaradan***	Rize	2070

Tablodaki örneklerden "Mevlâ'm bizi kavuştur / Hacılar bayramına" duası "Tanrı adı + nesne + istek-emir kipli yüklem" kuruluşundadır. "Kavuştur-" fiilinin ikinci tekil kişi emir biçiminde kullanılması, yüzey yapıda bir emir cümlesi görünümü doğurur ancak burada gerçek bir buyurma/emir değil, Yaradan'a yöneltilmiş bir yakarış ve niyaz söz konusudur. Bu nedenle yapı, işlev bakımından bir dua cümlesidir.

"Allah bizi kavuştur / Arzu'yla Gamber gibi" örneğinde dua kalıbı bir halk hikâyesi kahramanlarına yapılan benzetmeyle genişletilmiştir. Metindeki "Arzu'yla Gamber" söyleyişi, halk anlatılarında sevgili tiplerini temsil eden "Arzu ile Kamber" adlarının yöresel söyleyişe bağlı biçimidir. Arzu ile Kamber, halk kültüründe birbirine kavuşmak isteyen âşıkların simgesidir. Dua cümlesi, "Allah bizi kavuştur" biçiminde bağımsız ve tamamlanmış bir kalıp niteliğindedir. "Arzu'yla Gamber gibi" benzetme öbeği ise kavuşmanın nasıl olması istendiğini açıklayarak kalıbın anlam alanını genişletir.

"Allah beni kavuştur / Yârin güçcüceğine" örneğinde ise diğerlerinden farklı olarak "biz" yerine "ben" zamiri kullanılmıştır: Allah + beni + kavuştur. "Beni" biçimi, dua sahibinin bireysel konumunu öne çıkarır. Kavuşma isteği karşılıklı bir birliktelik arzusunu içerse de söylem, âşığın kişisel sevgisi, özlemi üzerinden kurulmuştur. "Yârin güçcüceğine" söyleyişi "yârin küçücüğüne" anlamında yöresel bir ses ve ağız biçimi özelliği taşımaktadır. Bu küçültme ifadesi yakınlık, sevgi ve şefkat bildiren duygusal bir işlevin ifadesidir. Buradaki dua kalıbı, sevgilinin yöresel bir sevgi sözcüğüyle karşılanması neticesinde samimi ve mahallî bir ifade değeri kazanır.

"Ayıran düşman olsun / Kavuştur Mevlâ'm bizi" dizelerinde ise dua ve beddua art arda kullanılmıştır. "Ayıran düşman olsun" cümlesi, ayrılığa yol açan kişi veya kişilere yöneltilmiş bir beddua

niteliğindedir. Yüklemdeki "olsun" biçimi, üçüncü tekil kişi emir-istek anlamı taşır. Bedduaya konu olan kişi açıkça adlandırılmamış; "ayıran" sıfat-fiiliyle belirsizleştirilmiştir. Böylece söz, yalnızca belirli bir kişiye değil, sevgilileri ayıran herkese yöneltilebilecek genel bir kalıp hâline gelmiştir. Bunun ardından gelen "Kavuştur Mevlâ'm bizi" cümlesinde olağan söz dizimi değiştirilmiş, yüklem başa alınmıştır. Kurallı biçim "Mevlâ'm bizi kavuştur" iken türküde "Kavuştur Mevlâ'm bizi" denilmesi, kavuşma isteğini ve "kavuştur-" fiilini vurgular. Aynı dizelerde âşıkları ayıran kişiye beddua edilirken Tanrı'dan bu ayrılığın giderilmesi istenir. Böylece "ayırmak–kavuşturmak" karşıtlığı belirginleştirilmiştir.

Bu dizelerden sonra gelen örneklerde de âşığın sevgiliye kavuşabilmesi için Allah'tan yardım dilenmektedir. Bazı örneklerde bu kavuşmaların yeri (su yolunda pınarda), zamanı (Hüda canım almadan) ve sevgilinin özelliği (gerdanı çifte benliye) de dualara dâhil edilmiştir. Bu dualarda geçen "Allah", "Mevlâ", "Hüda", "Tanrı" ve "Yeri göğü Yaradan" adlandırmaları aynı muhatabı gösterirken metnin söz varlığını zenginleştirmektedir.

2. Âşığın Kendisine Ettiği Beddualardaki Kalıplaşmalar

Türkülerde maşuğun, aşığının söylediği sözlere kırıldığına dair veriler bulunmaktadır. Bu durumda âşık, sevdiğine söylediği sözlerden pişman olur, pişmanlığını anlatmak için de kendi kendine "Lâl olsun/ola benim dilim" bedduasını eder. Edilen beddua, kalıplaşarak sair yörelerde mâninin tek dizesini oluşturmakta ve yaygın olarak "Ne dedim de darıldın" dizesiyle bağlantılı olarak kullanılmaktadır. Söz gelimi bu yapının bulunduğu bazı türküler şunlardır:

Tek Dizelik Kalıplaşmış Beddualar	Derlendiği İl / İlçe	THM Rep. No.
Mendilim dilim dilim (mendi mendi de mendi mendili sevdi) Geliyor benim gülüm (mendi mendi de mendi mendili mendi) Ne dedim de darıldın (mendi mendi de mendi mendili sevdi) ***Lal olsun ağzım dilim*** (mendi mendi de mendi mendili mendi)	Van / Erciş	1635
Odaya serdim kilim (livan oy) Gel otur benim gülüm (livan oy) Ne dedim neden küstün (livan oy) ***Lâl olsun benim dilim*** (livan oy)	Erzurum / Aşkale	181
Karanfil oylum oylum (yandım aman aman) Geliyor selvi boylum (yareli gönlüme deyme) Ne dedim neden küstün (yandım aman aman) ***Lâl ola benim dilim*** (yareli gönlüme deyme)	Elazığ	3083
Gün getti değdi[20] tara[21] Eyil reğri duvara ***Ağzım dilim kurusun*** Ne dedim değdi yara	Kars	2120
Portakal dilim dilim Gel otur benim gülüm Ne dedim niye küstün ***Lâl olsun benim dilim***	Şanlıurfa	89

Verilen örneklerde "lâl olsun/ola (benim) dilim", "ağzım dilim kurusun" biçimindeki tek dizelik kalıplaşmış beddualar, sevgilinin darılmasına veya incinmesine sebep olan sözlerden duyulan pişmanlığı ifade etmektedir. Beddua, karşıdaki kişiye değil, sözün kaynağı olarak görülen konuşanın kendi ağzına ve diline yöneltilmiştir. Böylece öz-kargış/beddua niteliği kazanan kalıp, seven kişinin suçluluk duygusunu ve barışma arzusunu güçlü biçimde yansıtmaktadır. Farklı yörelerde küçük söz varlığı ve söyleyiş değişiklikleriyle tekrarlanan dizeler, aynı geleneksel yapının eş metinleri/varyantları niteliğindedir. Beddua kalıbının türkü bentlerinin son dizesinde yer alması ise anlamı yoğunlaştırırken bentler arasında biçimsel ve tematik bütünlüğü de sağlamaktadır.

3. Evlenen Kişilere Edilen Dualardaki Kalıplaşmalar

Bu bölümdeki dualar, bireyin evlilik hayatına ilişkin iyi dileklerin ifade edildiği, toplum tarafından benimsenerek kuşaktan kuşağa aktarılan kalıplaşmış söz varlıklarıdır. Bu ifadeler özellikle kına

[20] değdi: Dokundu, üzdü anlamında kullanılan bir kelime.
[21] tar: Tavuk kümesi.

gecesi, düğün ve gelin uğurlama gibi geçiş dönemi törenlerinde kullanılmaktadır. Metinlerde geçen sözlerin tamamı "kutluluk, uğur, mutluluk, geçim, sağlık ve esenlik" dilekleri çevresinde biçimlenmiştir.

Kalıplaşmış yapılar ekseriyetle kına türkülerinde yer alır. Kına yakma geleneği, geçiş törenleri içinde önem arz eden evlilik ritüellerinden biridir. Ritüel esnasında geline ya da damada kalıplaşmış duaları içeren türküler söylenir. Kına türkülerinde kalıplaşan en yaygın hayır dua ise türkülerin sıklıkla bağlantı bölümlerinde söylenen "Kınan kutlu olsun" duasıdır. Bu duanın başına genellikle "Ay gelin ay gelin", "ay gelin a gardaş", "ay oğlan a gardaş", "yaren", "gelin", "a bacım", "gız anam", "düğün" gibi ifadeler getirilir. Bazı yörelerde ise bu duanın gelin başı övmelerini içeren muhtelif dörtlüklerde ve kalıplaşmış bentlerde yer aldığı belirlenmiştir.[22]

"Olmak" fiilinin üçüncü tekil şahıs emir veya dilek çekimi ile yapılan kalıplaşmış dualar yaygındır. "Mübarek olsun", "dilin tatlı olsun", "şen olsun" vb. örnekler bu duruma örnek verilebilir.

Genç kızların kuracakları yuvada, mutlu ve huzurlu olmalarının muhtelif kelimelerle anlatıldığı anlamsal olarak kalıplaşmış dualarda da saptanmıştır.

Konuyla ilgili repertuvardaki bazı örnekler şunlardır:

Tek Dizelik Kalıplaşmış Dualar	**Derlendiği İl / İlçe**	**THM Rep. No.**
Ay gelin a gardaş ***gınan gutl'olsun*** El oğlu yanında ***dilin datl'olsun*** (Bağlantı Bölümü)	Muğla / Fethiye	3460
Yürüyün güzeller Aydın eline Kemer olup sarılsam yârin beline Ay oğlan a gardaş ***gınan gutlu olsun*** Amin den arkadaşlar bize de gelsin (Bağlantı Bölümü)	Afyon / Dinar	899
Ay gelin ay gelin ***gınan gutlu olsun*** Ay gelin ay gelin uğurlar olsun	Isparta / Senirkent	1937
Getirin eleği giydirin yeleği ***Mübarek olsun*** a kirve gelinle güveyi	Şanlıurfa	1586
Deyirem ay gız toyun ***mübarek olsun*** Sağdıcı solducu mirim var olsun	Kars	1593
Kalıplaşmış Bentlerdeki Dualar		
Atladım gittim eşiği ***Sofrada goydum gaşığı*** ***Büyük evin yakışığı*** ***Gız anam gınan gutl'olsun***	Kayseri / Tomarza / Toklar Nahiyesi	3785
Atladı çıktı eşiği ***Sofrada kaldı kaşığı*** ***Kızlar evin yakışığı*** ***Kız anam gınan kutlu olsun*** ***Geçimin baldan tatlı olsun***	Afyon / Sincanlı	3729
Çattılar ocak taşını ***Vurdular düğün aşını*** ***Anan silsin göz yaşını*** ***Gelin (düğün) kınan kutlu olsun***	Manisa	2874
Çattılar gazan daşını ***Kurdular düğün aşını*** ***Yaktılar kızın başını*** ***Gız anam kınan kutl'olsun*** **Geçimin baldan datl'olsun**	Afyon / Sincanlı	3729
Şen anam ***şen babam evin şen olsun*** İşte geldim ***gidiyorum haberin olsun*** (Bağlantı Bölümü)	Sivas / Ulaş	709
Şen babam evin şen olsun ***Gidiyorum haberin olsun*** (Bağlantı Bölümü)	Aydın / Nazilli	3455
Anlamsal Kalıplaşma Niteliğindeki Dualar		

[22] Türkiye'de söylenen kına türküleri ve kına yakma gelenekleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Yılmaz, 2010: 117-218.

Evlerinin önü iğde İğdenin dalları yerde Mevlam düşürmesin derde Gelin (düğün) kınan kutlu olsun	Manisa	2874
Ağlama (da) gınan kutl'olsun Sağdığın inek sütl'olsun Gız anam (da) gınan kutl'olsun Vardığın yerler kutl'olsun	Nevşehir / Hacıbektaş / Ilicek Köyü	157
Gızın bahtı ağ olsun Gohumları[23] sağ olsun Gızın gettiği yollar Görüm çın çırağ[24] olsun	Azerbaycan	2842

"Gınan/kınan kutlu olsun", "uğurlar olsun", "toyın mübarek olsun", "gelinle güveyi mübarek olsun" gibi ifadeler, Türkçenin yaygın dua kalıplarından olan "isim + sıfat + olsun" kuruluşuna dayanmaktadır. Buradaki üçüncü tekil kişi emir-istek biçimindeki "olsun" fiili, geleceğe yönelik iyi bir dileği bildirmektedir.

"Büyük evin yakışığı / gız anam gınan gutl'olsun" ve "kızlar evin yakışığı / kız anam gınan kutlu olsun" dizeleri, aynı düşünce ve söyleyiş düzeninin farklı varyantlarını temsil etmektedir [25]. Eşik, sofra, kaşık ve ocak gibi ev hayatına ait göstergeler; gelinin baba evinden ayrılışını ve yeni bir aile düzenine geçişini simgelemektedir. Bentlerin sonundaki "kınan kutlu olsun" ifadesi ise değişken dizeleri ortak bir sonuca bağlayan biçimsel unsur niteliğindedir.

"Geçimin baldan tatlı olsun" duasında evlilik hayatının huzurlu ve uyumlu olması, "bal"ın tatlılığı üzerinden somutlaştırılmıştır. Bu ifade, doğrudan doğruya kalıplaşmış bir benzetmeye dayanır. Bal, Türk kültüründe tatlılık ve bereket çağrışımları taşıdığı için aile hayatına ilişkin olumlu beklentinin sembolü hâline gelmektedir.

"Mevlam düşürmesin derde" dizesi, "Tanrı adı + olumsuz emir-istek" yapısıyla kurulmuştur. "Düşürmesin" yüklemi, kötülük ve sıkıntının gerçekleşmemesi yönündeki dileği bildirir. Bu tür ifadeler biçim bakımından olumsuz olmakla birlikte edimsel değer bakımından olumlu dua niteliğindedir. "Mevla" kelimesinin kullanılması, dileğin gerçekleşmesinin ilahî iradeye bağlandığını ortaya koymaktadır.

Bu bölümde değerlendirilen dualar, Türkçenin "kutlu/mübarek/uğurlu/tatlı/şen/sağ olsun" ve "derde düşürmesin" gibi geleneksel dilek kalıpları çevresinde oluşmuştur. Kalıplaşma yalnızca belirli söz dizilerinin tekrarlanmasıyla sınırlı değildir; "ak baht", "tatlı geçim", "şen ev", "aydınlık yol" ve "derde düşmeme" gibi kültürel çağrışımı yerleşmiş anlam alanlarında da ortaya çıkmaktadır. Sözlü aktarım nedeniyle ses ve kelime düzeyinde birtakım varyantlar görülmektedir. Söz konusu bu ifadeler, Türk toplumunun evlilik kurumuna ilişkin mutluluk, bereket, sağlık, uyum ve devamlılık beklentilerini yansıtan kalıplaşmış kültürel dil birimleridir.

4. Doğaya, Canlı ve Cansız Varlıklara Edilen Kalıplaşmış Beddualar

Beddualaların acı, zorluk, ölüm ve ayrılık üzerine söylendikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda çaresiz kalan insanoğlu, yaşadığı acıyı hafifletmek için bedduaya başvurmuştur. Beddualar ağırlıklı olarak kişinin acısına sebep olan varlıklara yöneltilirken bazen de doğadaki cansız varlıklara yöneltilmiştir. Bu yönelmelerde bireyin, kendi acısına benzer bir acı yaşadığını düşündüğü doğadaki varlıkları tercih ettiği görülmektedir.

Kalıplaşmalar en çok sevenleri ayıran ya da sevenlere zorluk çıkaran aile büyüklerine yapılan beddualarda bulunur. Konu hakkındaki bazı örnekler şunlardır:

[23] gohum: Akraba.
[24] çın çırağ: Aydınlık, ışıklı anlamına gelen bir kelimedir.
[25] Buradaki varyantlaşma durumu ile kastedilen şey, bir cümlenin anlamını ve işlevini değiştirmeden şekil değiştirmesi durumudur. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Karaağaç, 2013, s. 268.

Tek Dizelik Kalıplaşmış Beddualar	Derlendiği İl /İlçe	THM Rep. No.
Anan baban kör ola Seni verdi Hizan'a	Ağrı	2094
Kör olası anaları (boylarına gurban) Vermiyor ki sevdiğine (huylarına hayran)	Adıyaman	2945
İki Dizelik Kalıplaşmış Beddualar		
Uzun kavak **s**allanacak dalın kurusun Suya düşen yapracağı suda çürüsün Evvel benim idin güzel şimdi kiminsin	Rumeli / Üsküp	3279
Uzun kavak dalın malın kurusun Yaprakların suda muda çürüsün Herkes sevdiğini alsın yürüsün	Kırklareli	462
Yaha ulu kavak dalın gurusun (ya ha ulu kavak) Dökülsün yaprağın suda çürüsün	Nevşehir / Ürgüp	1811
Nazlı kavak (aman) hep dalların kurusun Dökülsün yaprakların sularda çürüsün Beni yârdan (aman) ayıranlar sürünsün	Giresun	2325
Garşıda oturanlar (aman) Derdimi artıranlar ***Cennet yüzü görmesin*** (aman) ***Aramazı senin ile bozanlar***	Uşak	3713
Üç Dizelik Kalıplaşmış Beddualar		
Sıra sıra kazanlar (aman) Kara yazı yazanlar ***Cennet yüzü görmesin*** **(aman)** ***Aramızı bozanlar***	Muğla	95
Kara kara kazanlar (oy oy) Kara yazı yazanlar (oy oy) ***Cennet yüzü görmesin*** (Şakire'm) ***Aramızı bozanlar***	Rumeli	266
Kalıplaşmış Bentlerdeki Beddualar		
Kızılırmak parça parça olaydın Her parçası bir diyarda kalaydın Sen de benim gibi yârsız olaydın	Nevşehir	2412
Kızılırmak parça parça olasın Her parçanı bir diyara salasın Sen de benim gibi yârsız kalasın	Sivas	428
Elimi salladım deydi dikene İlahi kayınbaba ömrün tükene İntizar ederim burçak ekene	Yozgat	792
Elimi salladım deydi dikene İntizar eyledim **(**yâr yâr**)** burçak ekene İlahi kaynana ömrün tükene	Tokat / Sivas	791
Sabahınan kalktım elimi salladım deydi dikene İntizâr ederim (vay vay) burçak ekene İlahi gaynana ömrün tükene	Ankara	2455
Anlamsal Kalıplaşmış Beddualar		
Bu yalancı dünyada Alamadum ahumi ***Kız ananınan baban*** ***Çeksinler günahumi***	Rize	2071
Yak ateşi ateşi Kızsun ocağun taşı ***Ateşlerden çıkmasun*** ***E kiz babanun başı***	Rize	4034
Kestum kızıl ağaci Yapacağım terazi ***E gız senun babani*** ***Tutsun sara marazi***	Trabzon	193

Verilen bazı örneklerde bedduanın doğrudan sevgiliye değil, sevgililerin kavuşmasını engellediği düşünülen anne, baba, kayınvalide ve kayınbabaya yöneltildiği görülmektedir. Bu yönüyle söz konusu ifadeler, bireysel öfkenin yanı sıra evlilik süreçlerinde belirleyici olan geleneksel aile otoritesine karşı geliştirilmiş dolaylı bir sözlü tepki niteliğindedir. Âşığın sevdiğine kavuşamamasından doğan çaresizlik, aile büyüklerinin beden bütünlüğünü, sağlığını, ömrünü ve ölüm sonrası durumunu hedef alan beddualar aracılığıyla dışa vurulmaktadır.

"Anan baban kör ola / Seni verdi Hizan'a" örneğinde geçen "kör ola" ifadesi, anne ve babanın görme yetisini kaybetmesini dileyen kalıplaşmış bir bedduadır. Bedduanın gerekçesi sevgilinin istenmeyen veya uygun görülmeyen bir kişiye verilmesidir.

"Kör olası anaları (boylarına gurban) / Vermiyor ki sevdiğine (huylarına hayran)" dizelerinde bedduanın hedefi, kızlarını sevdikleri kişiye vermeyen annelerdir. "Kör olası" biçimi, Türkiye Türkçesi ağızlarında yaygın olarak görülen sıfat-fiilli beddua kuruluşlarından biridir. İfade, "kör olsun" anlamındaki bağımsız bir dileğin adlaşmış sıfat biçimidir. Parantez içinde verilen "boylarına gurban" ve "huylarına hayran" sözleri ise bedduanın sert anlamıyla karşıtlık oluşturan ezgi veya bağlantı unsurlarıdır. Sevilen kıza duyulan hayranlık ile annesine yöneltilen olumsuz dilek aynı yapı içinde karşılaştırılarak duygusal gerilim güçlendirilmiştir.

Türkü metinlerinde âşığın ve sevdiğinin anne ve babalara ettiği beddualar da geçmektedir. Bu beddualaların sebepleri: âşığın sevgilisine kavuşmasına sevdiğinin anne ve babasının engel olması ile ailelerin geçimlerini sağlamak üzere burçak ekmeleri ve gençlerin burçak tarlasında çalışmaktan duyduğu sıkıntı ve çektiği eziyettir.

"Elimi salladım değdi dikene / İlahi kayınbaba ömrün tükene / İntizar ederim burçak ekene" örneğinde gündelik bir olay olan ele diken batması, kayınbabaya yöneltilen bedduanın hazırlayıcı sebebi hâline getirilmiştir. Burçak tarlasında çalışmanın zorluğu, dikenin verdiği fiziksel acı ile kavuşamamanın doğurduğu duygusal acı arasında çağrışımsal bir bağ kurulmaktadır. "İlahi kayınbaba ömrün tükene" dizesinde "ilahi" sözü, dileğin Tanrı tarafından gerçekleştirilmesi talebini belirten bir yakarış ifadesidir. "Ömrün tükene" ifadesi doğrudan ölüm dileğini örtülü biçimde anlatmaktadır. "İntizar etmek" ise bu bağlamda beklemekten çok "beddua etmek, ilenmek" anlamındadır.

Bu örneklerdeki beddualar; körlük, hastalık, ömrün tükenmesi, ateşte kalma, günah yüklenme ve ilahi cezaya uğrama gibi zarar dilekleri çevresinde şekillenmektedir. Muhatapların çoğunlukla anne, baba, kayınvalide ve kayınbaba olması, metinlerin temel çatışmasının bireysel aşkla aile otoritesi arasında kurulduğunu ortaya koymaktadır. Beddua söyleyen kişi, toplumsal yapı içinde, doğrudan karşı çıkamadığı aile büyüklerine karşı tepkisini kalıplaşmış sözler aracılığıyla ifade etmektedir.

Dil bilgisi bakımından "kör ola, ömrün tükene, ateşlerden çıkmasun ve sara marazi tutsun" yapıları üçüncü kişi emir-istek anlamı taşıyan beddua kuruluşlarıdır. "İlahi" sözü ise dileğin Yaradan tarafından yerine getirilmesi beklentisini vurgulamaktadır. "Kestum, alamadum, ahumi, ananınan, ocağun, babanun, senun, gız, gaynana" gibi biçimler metinlerin ağız özelliklerini yansıtırken; tekrarlar, uyaklar, eş dizimsel ifadeler ve ünlemler sözlerin hatırlanmasını ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını kolaylaştırmaktadır.

Birbirini tamamlayan iki dizeden oluşan beddualar, yaygın olarak kalıplaşmış mâni dörtlüklerinin son iki dizesinde yer alırlar. Üçüncü ve dördüncü dizede geçen "Cennet yüzü görmesin /Aramızı bozanlar" bedduasına eklenen "oy oy", "nazlı yar" ya da "aman" gibi nağmelerle birlikte seslendirilirler. Bu dörtlükler, aynı türkü metninin yöresel ve icraya bağlı eş metinleri niteliğindedir. "Cennet yüzü görmesin / aramızı bozanlar" dizeleri, sevgililerin arasını açan üçüncü kişilere yöneltilmiş dinî referanslı, kalıplaşmış bir beddua görünümündedir. Bedduanın "-mAsIn" olumsuz emir-istek yapısıyla kurulması, muhatapların ahiret saadetinden mahrum bırakılması arzusunu ifade eder.

"Kazanlar–yazanlar–bozanlar" sözcükleri arasındaki ses benzerliği, dörtlüklerin kafiye düzenini ve ezgisel bütünlüğünü sağlamaktadır. "Kara kazan" somut bir kültür unsuruyken "kara yazı", kötü talih ve kader anlamında mecazlaşmıştır. "Karşıda oturanlar / derdimi artıranlar" dizeleri ise bedduanın

yöneltildiği kişileri belirginleştirerek anlatıcının yaşadığı ayrılık acısını bir dış müdahaleye bağlamaktadır.

Metinlerdeki "karşıda/garşıda", "kara/kara-gara" ve "kazan/gazan" değişiklikleri, ön seste görülen k- > g- ötümlüleşmesine dayanan ağız özelliklerini yansıtır. "Aman", "oy oy", "Şakire'm" ve "nazlı yâr" ifadeleri anlam örgüsünün temel unsurları olmaktan çok, ezgiyi tamamlayan, duygusal yoğunluğu artıran ve icra sırasında ritmik süreklilik sağlayan ünlem, hitap ve bağlantı sözleridir. Dolayısıyla varyantlar, sözlü kültürde ana beddua kalıbı korunurken ses, kelime ve bağlantı unsurlarının yöreye ve icracıya göre değişebildiğini göstermektedir.

5. Sevgiliye Kavuşamama Üzerine Edilen Beddualardaki Kalıplaşmalar

Bu beddualar "Allah da seni yaksın", "Pul pul olsun dökülsün / Seni öpen dudaklar" dizelerinin kalıplaşması üzerine kurulmuş türkülerde yer alırlar ve sevgilinin sebep olduğu duygusal yıkıma karşı geliştirilen intikam arzusunun kalıplaşmış dil ifadesi olarak kullanılmaktadırlar. Bu bağlamda tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

Kalıplaşmış Bentlerdeki Beddualar	**Derlendiği İl/İlçe**	**THM Rep. No.**
Köprünün altı diken (le le türkmeno) Yaktın beni gül iken (emmoğlu) ***Allah da seni yaksın*** (le le türkmeno) Üç günlük gelin iken (emmoğlu)	Ankara	152
Köprünün altı diken (Zöhrem) yaktın beni gül iken ***Allah da seni yaksın*** (Zöhrem) üç günlük gelin iken	Bayburt	860
Köprünün altı diken (uy aman nazlı yâr) Yaktın beni gül iken (hele hele nazlı yâr) ***Allah da seni yaksın*** (uy aman nazlı yâr) Üç günlük gelin iken (hele hele nazlı yâr)	Doğu Anadolu	1225
Köprünün altı diken (aman) Yaktın beni gül iken ***Allah da seni yaksın*** (aman) Üç günlük gelin iken	Afyon	1889
(uy uy uy uy) Köprünün altı diken (uy uy uy uy) Yakma beni gül iken (uy uy uy uy) ***Allah da (Mevlam da) seni yaksın*** (uy uy uy uy) Üç günlük gelin iken	Sivas / Suşehri	2673
Köprünün altı diken Yaktın beni gül iken ***Allah da seni yaksın*** Üç yıllık gelin iken	Burdur / Tefenni	2612
Meşelikde yavrum meşelikde Yaktın beni gençlikte ***Allah da seni yaksın*** Üç günlük gelinlikde	Ordu	3394
Köprünün altı diken (amman) Yaktın beni gül iken (yavrum) ***Allah da seni yaksın*** (amman) Üç günlük gelin iken (yavrum	Yozgat / Akdağmadeni	166
Hey kavaklar kavaklar Yarim şeker ufaklar ***Pul pul olsun dökülsün*** (Of of yarim aman aman) (Gülüm aman aman) ***Seni de öpen dudaklar***	Çorum / İskilip	4406
Ey sokaklar sokaklar Yârim şeker ufaklar **(da vay)** ***Pul pul olsun dökülsün***	Afyonkarahisar	2258

Seni öpen dudaklar (da)		
Anlamsal Kalıplaşma		
(hey hey) Ardıç ağacından biten budaklar ***Yaralansın seni öpen dudaklar*** (aman aman)	Denizli / Acıpayam	160

Anlaşılacağı üzere bu bölümdeki beddualar sevgiliden intikam alma dileğiyle söylenmiştir. Bu bağlamda "Yaktın beni gül iken / Allah da seni yaksın / Üç günlük gelin iken" dizelerinde "yakmak" fiili önce mecazî anlamda 'acı çektirmek, mahvetmek', ardından ilahî cezalandırma dileği içinde kullanılmakta; böylece eylem ile karşılığı arasında anlamsal bir paralellik kurulmaktadır. "Gül iken, gençlikte ve üç günlük/üç yıllık gelin iken" ifadeleri, kişinin hayatının en güzel ve kırılgan döneminde uğradığı zararı belirginleştirmektedir.

Dörtlüğün farklı icralarında "Allah da / Mevlâm da seni yaksın", "yaktın / yakma beni", "üç günlük / üç yıllık gelin iken" ve "köprünün altı diken / meşelikte" biçiminde görülen değişmeler, sözlü kültürdeki varyantlaşmanın tipik örnekleridir. "Le le Türkmeno, emmoğlu, Zöhrem, nazlı yâr, aman, yavrum" gibi unsurlar ise bedduanın temel anlamına doğrudan katılmayan; ezgi, ritim ve seslenme işlevi taşıyan bağlantı sözleridir.

"Ardıç ağacından biten budaklar / Yaralansın seni öpen dudaklar" örneğinde "budaklar–dudaklar" ses benzerliği üzerine kurulan kafiye, bedduanın hatırlanabilirliğini ve kalıplaşmasını güçlendirmektedir. "Yaralansın seni öpen dudaklar" sözüyle, sevgiliye temas eden dudakların zarar görmesi dilenerek kıskançlık duygusu somut bir organ üzerinden ifade edilmektedir.

B. Belirli Bir Yapı Etrafında Şekillenen Dua ve Beddualardaki Kalıplaşmalar

Dua ve beddualaların temel amacı bir dileğin gerçekleşmesi olduğu için bu yapıların isteği belirtecek bir fiile bağlanması gerekir. Bu durumda türkülerde yaygın olarak "ol-", "ver-", "eyle-", "bul-", "al", "kal-" gibi fiillerin kullanıldığı belirlenmiştir. Bu fiiller dinî hitap sözleri, gereklilik, istek, emir, dilek-şart kipleri, olumsuzluk ve sıfat yapan ekler ile kullanılarak kalıplaşır.

Bu bağlamda tespit edilen bazı örnekler şunlardır:

"Mevlam / Allah … ver/versin; eyle/eylesin" Yapısı	**Derlendiği İl**	**THM Rep. No.**	**Türü**
Mevlam sabur ver şevki kuluna (a leylim) Dağlar daldadır gözüm yoldadır (vay beni ben ölem)	Elazığ	194	Dua
Mevlam yardım eylesin Sevdalı kullarına	Trabzon	4016	Dua
Mevlam sabırlar versin Hasiretlik çekene	Antalya	3759	Dua
Mevlam sabırlar versin Yârinden ayrılmışa	Erzurum	1219	Dua
O da bize himmed etsin oğul oğul Allah sana ömür versin oğul oğul	Kastamonu	3514	Dua
Allah nasip eylesin (aman aman) Boynu gıravatlıya	Çanakkale	3672	Dua
Elmadan kırmızı pamuktan beyaz Ver Allah bir güzel gönlüm eyleyim	Ege	1619	Dua
Kadir Mevlâm senden bir dileğim var Beni muhannete muhtac eyleme Yedi deryalara gark eyle beni Yine muhannete muhtac eyleme	Erzincan	4438	Dua
Mevlam yardım eylesin Sevdalı kullarına	Trabzon	4016	Dua
Ben varmam inekliye Yoğurdu sinekliye Allah nasip eylesin Omuzu tüfekliye	Burdur	493	Dua
O da bize himmed etsin oğul oğul Allah sana ömür versin oğul oğul	Kastamonu	3514	Dua
Kısmet eyle ya Mevlâ bize Kâbe'yi Nasib eyle ya Mevlâ varup gelmeyi	Karabük	2293	Dua

Allah'ından bulası Yapısı			
Al yazmanın oyası Yüzüne vurdu boyası Alcam dedi almadı ***Allah'ından bulası***	Isparta / Gönen	2829	Beddua
Al yazmanın oyası Alnıma vurdu boyası Alıcem diye kandırdı ***Allah'ından bulası***	Muğla / Ula	1064	Beddua
Sarı yazma oyası Kaşa vurmuş boyası Zalım sana ne yaptım ***Allah'ından bulası***	Ankara	3195	Beddua
Mendilimin oyası Soluverdi boyası Civan ömrüm çürüttü ***Allah'ından bulası***	Eskişehir	2781	Beddua
Mavi kırebimin[26] oyası Başıma vurdu boyası Alcem dedi de almadı ***Allah'ından bulası***	İzmir / Uzundere	1051	Beddua
Ardıçtandır guyuların govası Suya goyvermeyor (da) kızın gavur anası Ne ettim de aldandım (aman) ***Allahı'ndan bulası***	Isparta	893	Beddua
… -ası, -esi; -asın, -esin Yapısı			
Şen kalasın İstanbul (oy nanana) Yâr görmedim doyunca (oy nanana)	Erzincan	1078	Dua
Ela gözlü nazlı dilber Sen de olasın (da) benim gibi Boynun eğri zülfün sökük Sen de olasın (da) benim gibi	Sivas	4054	Beddua
Dilerim ben Allah'tan Benim olasın sen de	Ankara	3970	Dua
Selânik selânik viran olasın (amman) Taşını topracığını seller alsın Sen de benim gibi yârsız kalasın (amman)	Rumeli	2661	Beddua
Benim düştüğüm gibi (canım oy dilber) Pencereden düşesin (dilber oy dilber)	Van	689	Beddua
Zalım sana ne yaptım Allah'ından bulası	Ankara	3195	Beddua
Testiyi aldım ana Çeşmeye vardım ana Yıkılası çeşmede Mendilim kaldı ana	Erzurum	3750	Beddua
Kör olası anaları (boylarına gurban) Vermiyor ki sevdiğine (huylarına hayran)	Adıyaman	2945	Beddua
-masın, -mesin Yapısı			
Şu gurbeti icad eden onmasın Ay doğsun üstüne (ömrüm) güneş doğmasın Vursun felek sillesini kalkmasın	Sivas	1460	Beddua
Bahçende gülün bitmesin Dalında bülbül ötmesin Doktor (tabib) kapından gitmesin Sen de olasın (da) benim gibi	Sivas	4054	Beddua
Seni uçuranlar murad almasın Kim seni uçurdu yuvandan dilber	Malatya	2854	Beddua
Yak ateşi ateşi Kızsun ocağun taşı	Rize	4034	Beddua

[26] kırep: Çok bükümlü iplikle dokunmuş bir tür ince kumaş.

Ateşlerden çıkmasun E kiz babanun başı			
Murad alıp gülmesin (oy oy) Beni yârimden eden	Diyarbakır	3726	Beddua
-ma, -me Yapısı			
Noksani'yem yüzüm kara Mürvet ettim durdum dara İlahi yandırma nara Dem bu dem saat bu saat	Erzincan	3663	Dua
Sabahın yemişi bir tane elma İlahi canım al yârimi alma (ay Osman)	Kuzeydoğu Anadolu	597	Dua
(uy uy uy uy) Köprünün altı diken (uy uy uy uy) Yakma beni gül iken (uy uy uy uy) Allah da (Mevlam da) seni yaksın (uy uy uy uy) Üç günlük gelin iken	Sivas	2673	Beddua
-sın, -sin, -sun, -sün Emir Çekimi Yapısı			
Yaha ulu kavak dalın gurusun (ya ha ulu kavak) Dökülsün yaprağın suda çürüsün (dökülsün yaprağın)	Nevşehir	1811	Beddua
Kestum kızıl ağaci Yapacağım terazi E gız senun babani Tutsun sara marazi	Trabzon	193	Beddua
Yema kara kirezi Kararacak ellerun Bakar bana gülersun Çıksun ha o gözlerun	Karadeniz	3167	Beddua
Anam verdiler beni Bir yaylalı uşağa Gebersun koyunları Yarum gelsun aşağa	Karadeniz	3155	Beddua
-e, -a İstek Kipi Yapısı			
Sabahınan kalktım elimi salladım deydi dikene İntizâr ederim (vay vay) burçak ekene İlahi gaynana ömrün tükene	Ankara	2455	Beddua
Tanrım bir bulut gönder (ölem yâr canım yâr ninne yâr) Yarıma gölge ola (ölem yâr canım yâr ninne yâr)	Erzincan	4032	Dua
Kalmıya kalmıya âhım kalmıya Meni yârdan eden mıraz almıya	Şanlıurfa	78	Beddua
Ya … ya … Yapısı			
Acep kime arz eylesem halimi Mevlam kurtar ya al benim canımı Nice giydin bana Tanrı zalimi Mevlam kurtar ya al benim canımı	Konya	Belirtilmemiş	Dua/Beddua
Ay doğar bedir Allah (tu) Bu sevda nedir Allah Ya benim muradım ver (tu) Ya beni öldür Allah	Diyarbakır	495	Dua/Beddua
İlahi … olsun; İlahi … +eyle; İlahi … +ma Yapısı			
Gider isen uğurlar olsun Dağlar daşın yolun olsun (gel gel gel aman) Benden başka yâr seversen İlahi gözün kör olsun (ayle bir danem ayle)	Kütahya	1604	Beddua
Ya İlahi kerem sen de Düşkün kula nazar eyle	Malatya	194	Dua
Noksani'yem yüzüm kara Mürvet ettim durdum dara İlahi yandırma nara Dem bu dem saat bu saat	Erzincan	3663	Dua
Sabahın yemişi bir tane elma İlahi canım al yârimi alma (ay Osman)	Kuzeydoğu Anadolu	597	Dua

İncelenen türkü metinlerinde dua ve beddualar; belirli kip ekleri, tasarlama kipleri, dinî hitap sözleri-ve kalıplaşmış söz dizimsel yapılar aracılığıyla oluşturulmaktadır.

"Mevlâm/Allah … ver/versin; eyle/eylesin" yapısıyla kurulan dualar, dua sözlerinin en açık ve doğrudan örneklerini oluşturmaktadır. Yapının merkezinde *Allah, Mevlâ* ve *Kadir Mevlâ* gibi ilahi kudreti karşılayan hitap veya özne unsurları ile *ver-, eyle-, nasip eyle-, yardım eyle-, sabır ver-* gibi dilek bildiren fiiller yer almaktadır. "Allah'ından bulası" sözü, incelenen metinlerde tekrar yoluyla kalıplaşmış bir beddua birimi hâline gelmiştir. Bu yapının yüklemini oluşturan *bulası* kelimesi, *bul-* fiiline eklenen gelecek zaman sıfat-fiil eki kökenli *-ası/-esi* ile kurulmuştur. Yapının anlamı "Yaptığının karşılığını Allah'tan bulsun" şeklindedir. *-ası/-esi* eki ile kurulan yapı örneklerinde bu ekler sıfat-fiil kökenli olmakla birlikte anlatıcının olumsuz dileğini yansıtan bir beddua biçim birimi olarak kullanılmaktadır. Yıkılası çeşme ve kör olası analar" yapılarında bu eki alan sözcükler, önündeki adı niteleyen sıfat-fiil görünümündedir; "yıkılsın", "kör olsun" biçimindeki beddua anlamını taşımaktadır. "-asın/-esin" biçimleri ise, fiile istek eki "-a/-e" ile ikinci tekil kişi ekinin getirilmesiyle kurulmaktadır. Bu yapı, yöneldiği kişiye ve dileğin olumlu ya da olumsuz niteliğine göre hem dua hem de beddua bildirebilmektedir: "Şen kalasın İstanbul ve benim olasın sen de" örnekleri olumlu dilek; "sen de olasın benim gibi, yârsız kalasın ve pencereden düşesin" örnekleri ise bağlama bağlı olarak beddua niteliğindedir. "-masın/-mesin" yapısıyla kurulan beddua yapıları, olumsuzluk eki "-ma/-me" ile üçüncü kişi emir ekinin birleşmesi sonucunda meydana gelmektedir: "fiil kökü/gövdesi + -ma/-me + -sın/-sin". Biçimsel olarak üçüncü kişi emir çekiminde bulunan bu yüklemler, işlevsel açıdan bir kişinin iyilik, sağlık, huzur, mutluluk veya murat gibi olumlu değerlerden mahrum kalmasını dilemektedir. "Onmasın, kalkmasın, bitmesin, ötmesin, murat almasın ve gülmesin" fiilleri, istenmeyen kişiye yönelik yoksunluk ve cezalandırma dilekleridir. "-ma/-me" olumsuz emir yapısıyla kurulan dua kalıplarında "-ma/-me", ikinci tekil kişi olumsuz emir eki işlevindedir ve söz konusu yapı olumsuz içerikli yakarış bildirmektedir; "İlahi canım al, yârimi alma" dizesinde olumlu istek ile olumsuz istek yan yana kullanılmıştır. "-sın/-sin/-sun/-sün" üçüncü kişi emir çekimiyle kurulan beddua grubunda yüklemler üçüncü kişi emir ekiyle kurulmuştur. Emir eki burada doğrudan bir buyruk vermekten çok olayın gerçekleşmesine yönelik kuvvetli bir istek bildirmektedir. Fiillerin "kurumak, dökülmek, çürümek, hastalığa tutulmak, gözü çıkmak, gebermek ve yanmak" gibi zarar veya yok oluş bildirmesi, bu ifadeleri beddua yapmaktadır. "-a/-e" istek kipiyle kurulan dua ve beddua yapılarında fiiller "-a/-e*"* istek ekiyle çekimlenmiştir. Üçüncü kişiye ilişkin istek anlamı, ayrıca bir kişi eki kullanılmadan bağlam aracılığıyla belirginleşmektedir. "Ya … ya …" seçenekli yapısıyla kurulan dua kalıpları, eş görevli iki seçeneği birbirine bağlayan "ya … ya …" bağlacıyla kurulmaktadır. "Mevlâm kurtar ya al benim canımı" ve "Ya benim muradım ver / Ya beni öldür Allah" dizelerinde anlatıcı, içinde bulunduğu sıkıntının devam etmesini istememekte; dileğin yerine getirilmesi veya canının alınması şeklinde dua etmektedir.

C. Kalıplaşmış Kelimelerden Oluşan Dualar ve Beddualar

Türkülerdeki olumlu ve olumsuz isteklerin kimi zaman fiilin dışındaki kelimelerle yapılarak kalıplaştıkları belirlenmiştir. Bunlar özellikle "inşallah", "onmak/onmamak", "dilerim", "yaşa" gibi kalıplaşmış kelimelerden oluşmaktadır. Bunlar tek başına ya da birlikte kullanılabildikleri gibi fiil ya da isimlerle anlamlı bir dua veya beddua oluşturabilirler.

İnşallah ve dilerim kelimeleri ile kullanılan fiiller genellikle geniş zamanlı çekimlenerek duaları oluştururken, aynı kelimelerin emir kipiyle çekimlenerek kullanıldığı durumlar bedduaları oluşturmaktadır.

"Yaşa" kelimesi etrafında kurulan örnekler, muhatabın uzun ömürlü olması yönündeki iyi dileği ifade eden alkış niteliğindeki kalıplaşmış yapılardır. Yapının merkezinde, *yaşamak* fiilinin ikinci tekil şahsa yönelik emir biçimi olan "yaşa" yer almaktadır. Bu kip örneklerde dil bilgisel anlamından uzaklaşarak istek ve iyi dilek bildiren kalıplaşmış bir söyleyişe dönüşmüştür.

"Onmak" fiili, "iyilik görmek, mutluluğa erişmek, huzur bulmak" anlamının tersine tabloda verilen örneklerde çoğunlukla beddua kalıbı içinde "onmasın, onmaya, ondurmasın" gibi olumsuz dilek biçimleriyle yer almıştır. Sözcük böylece bağımsız bir fiilden çok, "iyilik yüzü görmesin" anlamındaki geleneksel bir beddua formülüne dönüşmüştür.

Bu konuya repertuvardan verilebilecek bazı örnekler şunlardır:

İnşallah Kelimesine Bağlı Kalıplaşmalar **İnşallah … / …. inşallah Yapısındakiler**			
İnşallah kavuşurum Gerdanı beyaza ben	Ordu	406	Dua
Bizim evde gelin yok Sen olursun ***inşallah***	Giresun	122	Dua
Aynan düştü al gelin Yanakların bal gelin ***İnşallah*** kocan ölür Sende bana kal gelin	Nevşehir / Ürgüp	4266	Beddua
Onma Kelimesine Bağlı Kalıplaşmalar			
Yaylanın dudiyesi Açmadan guriyesin Niye almadın beni Allah ***ondurmiyesi*** (de) (Allah ***ondirmi***)	Giresun / Görele	3859	Beddua
Şu gurbeti icad eden ***onmasın*** Ay doğsun üstüne (ömrüm) güneş doğmasın Vursun felek sillesini kalkmasın Hele nenni nenni de nenni dur nenni	Sivas/Divriği	1460	Beddua
İlahi ***onmaya*** yârdan ayıran (oy) Bahçede bülbüller ötüyor uyan (oy) Kula gölge ise allah'a ayan (oy) Senden ayrılalı gülmedim dostum	Sivas / Yıldızeli	1442	Beddua
Şu dağların çiçekleri solmasın Kavuşmamız kıyamete kalmasın Seni benden ayıranlar ***onmasın***	Rumeli	2921	Beddua
Şu dağların (aman) çiçekleri solmasın (aman) Kavuşmamız kıyamete kalmasın Seni benden (aman) ayrılanlar ***onmasın*** (aman) Ufacık fidan boylum yosmam senden ayrılamadım	Manisa	58	Beddua
Beni mecnun etti ***onmasın*** leyla Hal böyle böyle var dosta söyle (Bağlantı)	Erzincan	2140	Beddua
Yaşa Kelimesine Bağlı Kalıplaşmalar **… yaşa Yapısı**			
Davulumun üstü (de) tura Aradım geldim sora sora Fahri efendi'min hanesi bura Aslan beyim (de) sen binler ***yaşa*** İşte geldim koşa koşa Ayağımda vurdum taşa İki gözüm ratip efendi Sen bu hânede binlerce ***yaşa***	İzmir / Tire	134	Dua
Davulumun ipi tura Şişti kolum vura vura Aslan Beyin konağı da bura Aslan Beyefendi binler ***yaşa*** Saat üçte çıktım yola Selam verdim sağa sola Bahşişimi çabuk yolla Aslan Beyefendi binler ***yaşa***	Antalya / Akseki	233	Dua
Atımı bayledim dalikli taşa On iki kaymakam bir Kemal Paşa Yaşa kemal paşa binlerle ***yaşa*** Düşmanları yaydın dağ ile taşa	Rumeli / Selanik / Drama / Kavala	2791	Dua
Dilerim Kelimesine Bağlı Kalıplaşmalar			
Dilerim ben Allah'tan Benim olasın sen de	Ankara	3970	Dua

Munzur Dağı ışıl ışıl ışıldar Geyikleri suya düşmüş mışıldar Yadellere gönül veren gişiler Dilerim ki cehenneme düşeler Düşeler de cızır mızır bişeler	Erzincan / Kemaliye (Eğin)	3638	Beddua
Bunca diyar gezdim gözlerin için Niye küstün bana el sözü için Dilerim Allah'tan sızlasın için Uyan sunam uyan derin uykudan	Erzurum	3163	Beddua

Sonuç

Dua ve beddualar, bireyin iyi ya da kötü yöndeki dileklerini Yaradan'ın iradesine bağlayarak ifade ettiği kalıplaşmış sözlerdir. Her iki söz türü de geleceğe yönelik bir durum değişikliği talebi içerir. Dua; kavuşma, esenlik, başarı ve korunma gibi olumlu sonuçların gerçekleşmesini amaçlarken beddua, bir kişi veya topluluğun zarara uğramasına yönelik olumsuz dileği bildirir. İncelenen türkü metinlerinde dua, esas olarak sevgiliye kavuşma isteği etrafında yoğunlaşmakta; beddua ise âşıkları birbirinden ayıran kişi veya güçlere yönelmektedir. Bu nedenle metinlerin merkezindeki kavuşma–ayrılık karşıtlığı, dua ve beddualaların hem anlamını hem de kalıplaşma biçimini belirlemektedir.

Türkülerin sözlü kültür ortamında kuşaktan kuşağa aktarılması, kalıplaşmış dua ve beddualaların kimi zaman muhtelif yörelerde ve icracıları tarafından biçimsel küçük değişikliklerle söylenmesine neden olur. Biçimsel farklılığın nedenlerinden biri de ağız özellikleridir. Ancak dua ve beddua ifadelerinde görülen değişik söyleyiş biçimleri, kalıp sözlerin yerel ağız özelliklerine ve icra şartlarına uyarlanarak yaşamaya devam ettiğini gösterir.

Kalıplaşma, belirli bir iletişim ihtiyacını karşılamak üzere toplumun ortak hafızasında yer edinmiş söz birliklerinin tekrar edilerek görece sabit bir yapıya kavuşmasıdır. Kalıplaşmış ifadeler bütünüyle değişmez değildir. Bu yapılarda bazı unsurlar sabit kalırken kişi, zaman, mekân, muhatap ve dileğin konusu gibi unsurlar değişebilir. Dolayısıyla dua ve beddualardaki kalıplaşmayı mutlak bir donmuşluk olarak değil, "değişmez öz + değişebilir unsurlar" ilişkisi içinde değerlendirmek gerekir. Bu nedenle kalıplaşmış dua ve beddualar, olması istenen durumların kültürel dil birimleridir denilebilir.

Türkü metinlerinde kalıp, yazılı kültürdeki sabit bir formül gibi bütünüyle değişmez değildir. Sözcükler, kişi ekleri, zamirler ve söz dizimi değişebilmekteyken temel söz edimi ile öz anlam korunmaktadır. "Allah bizi kavuştur", "Mevlâm beni kavuştur" ve "Kavuştur bari Hüda" biçimleri yüzey yapıda farklı, derin anlam ve işlev bakımından eş değerdir. Bu nedenle sözlü kültür ürünlerindeki kalıplaşma, varyantlaşmayı dışlayan değil, onunla varlığını sürdüren esnek bir yapıdır.

Türkülerdeki dualar genellikle geleceğe dair iyi temenni üzerine kalıplaşmışken tüm beddualar bireyin yaşadığı çaresizlikten dolayı söylenerek kalıplaşmıştır.

Metinlerde dua sözleri bedduaya göre daha baskındır. Bu durum, türkülerin temel duygusal yöneliminin cezalandırma isteğinden çok, ayrılığı sona erdirme ve sevgiliye kavuşma arzusu olduğunu göstermektedir. Kalıplaşmış ifadeler, bireysel bir özlemi toplumun ortak söz varlığı ve geleneksel anlatım biçimleri aracılığıyla dile getirir. Böylece kişisel aşk ve ayrılık tecrübesi, sözlü kültürde tanınabilir, tekrarlanabilir ve kuşaktan kuşağa aktarılabilir ortak bir söyleme dönüşmektedir.

References

Print Sources

Ağca, M. (2015). *Eski Uygur Türkçesinde dua/alkış (anlam bilimsel bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dil bilim*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep ağzı ıı*, deyimler, meşhur sözler, atasözleri, dualar, beddualar. İbrahim Horoz Basımevi.

Çakır, R. (2024). *Türkiye ve Türkmenistan Türkçesinde temalarına göre açıklamalı alkışlar-dilekler (iyi/hayır dualar)*. Kitapevi Yayınları.

Çobanoğlu, Ö. & Çobanoğlu S. (2015). Türk halk kültüründe konuşmalık türler bağlamında sözel nasihatler, dua ve beddualar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 4*(7), 1-32. https://dergipark.org.tr/tr/pub/avrasyad/article/509157

Derdiyok, İ. Ç. (1987). Adana manilerinde hazır söz kalıpları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(2), 51-60.

Dikmen, M. & Terkin, T. (2022), Türkülerde beddua: TRT halk müziği repertuvarı örneği. *Turkish Academic Research Review, 7(3)*, 731-761. https ://dergipark.org.tr/ en/pub/tarr/article/1160775

Duymaz, A. (2000). Sihir şiirlerinin bir türü olarak alkışlar. *Millî Folklor. 45*, 15-21.

Eke, M. (2009). Türk halk müziğinde beddua konusu içeren türkülerin yakılış sebepleri. İçinde *Lanet kitabı.* (207-219), (ed. E. G. Naskali), Kitabevi Yayınları.

Ferzeliyev, T. & Abbasov, İ & Hacıyeva, N. (1996). *Türk dilinde dualar beddualar yeminler*. (haz. Cengiz Alyılmaz), Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kaya, D. (2001). *Folklorumuzda beddua söyleme geleneği ve Türk halk şiirinde beddualar*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Kaya, D. (2003). *Alkış/kargışlar. Türk dünyası ortak edebiyatı-Türk dünyası edebiyat tarihi,* C.3 (131-149). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Keskin, A. (2019). Alkışların (dua/iyi dilek) ve kargışların (beddua/kötü dilek) terim, tanım ve tasnif problemlerine bağlam merkezli bir yaklaşım. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASS), 74*, 205-220. http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7919

Keskin, A. (2020). Türk *kültüründe alkışlar (dualar/iyi dilekler) ve kargışlar (beddualar/kötü dilekler)*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Özdemir, F. & Apaydın, M. (1995). Türk halk şiirinde anlatım tekniği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Degisi. 3*(3), 5-15. https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/article/59607

Saygılı Savaş, Y. & Çakır, M. Y. (2021). Dua (alkış) ve beddualardaki (kargış) yönelim metaforları üzerine bir inceleme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 14*(35), 852-872. https://dergipark.org.tr/tr/pub/mahder/article/928070

TRT Türk halk müziği repertuvarı kitabı (yörelerine göre). (haz.) TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, TRT Müzik Dairesi Yayınları.

Yılmaz, M. (2010). *Türkiye'de kına yakma geleneği ve kına türküleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Electronic Sources

https://sozluk.gov.tr/[Access Date: 28.07.2026]

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

We declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. We declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

We designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. We have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication

Conflict of Interest

We declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of the article, only translation support was received from artificial intelligence tools. The translation support received was carefully checked. Artificial intelligence tools were not used in the creation of the scientific content, research design, analysis or academic results of the study. All academic responsibility for the content of the article belongs to us.

Copyright and Permissions

We confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

We confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederiz. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir. Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederiz.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını birlikte yürüttük. Makalenin son hâlini okuyup onayladık ve yayımlanmasını kabul ettik.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederiz.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca çeviri desteği alınmıştır. Alınan çeviri desteği dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bize aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederiz.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okuduk, onayladık ve yayımlanmasını kabul ettiğimizi beyan ederiz.

Authors' Contribution Statement / Yazarların Katkı Oranı Beyanı

The researchers' contribution statement is as follows / Araştırmacıların katkı oranı beyanı şu şekildedir:

First author / 1. Yazar %50

Second author / 2. Yazar %50